

Directa

publicació quinzenal

Núm 383

Del 21/4 al 4/5 de 2015

2 €

www.directa.cat

Una cooperativa de recuperació de ferralla obre nous camins en una pràctica estesa amb la crisi **8-11**

Entrevista a Jean Robert, filòsof, arquitecte i historiador urbà proper al moviment zapatista **12-15**

Democràcia radical enmig de la guerra al Kurdistan siríà enfrontat amb Estat Islàmic **20-21**

+SUPLEMENTS:

Cent cinquanta anys de caciquisme

Les xarxes d'interessos teixides per la família Fabra a Castelló han generat hegemonies polítiques tacades per la corrupció

PÀG 3-7

/ PAU FABREGAT

D

Directa

publicació quinzenal

EDITA:
Associació per la Difusió Sense Límits (ADSL)
C. Riego núm. 37 baixos esquerra
08014 Barcelona
Tel: 935 270 982 / Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
www.directa.cat

DIPÒSIT LEGAL: GI-1528-2005

LICÈNCIA CREATIVE COMMONS:
Reconeixement-No Comercial-Sense Obra
Derivada 2.5

Aquesta publicació intenta escriure amb
un llenguatge no sexista i no androcèntric

La Directa no comparteix necessàriament
les idees expressades als articles d'opinió

QUI SOM?

Estirant del fil
David Bou i Victor Yustres
Al peu del canó
Marc Rude i Jesús Rodríguez
Miralls
Gemma Garcia
Cruïlla
Maties Lorente
Impressions
Adrián Crespo i Isabel Benitez
Roda el món
Oriol Andrés i Roger Suso
Poca Broma
Rafael Morata
Expressions
Oriol Fuster
La indirecta
Alex Romaguera
Coordinació web
Manel Ros i Eloi Latorre
Audiovisuals
Sònia Calvó
Fotografia
Victor Serri
Il·lustració
Núria Frago i Ricardo Hermida
Correcció
Laia Bragulat
Edició
Ignasi Franch
Compaginació
Roger Costa Puyal
Disseny gràfic
Jose Téllez, Sergio Espin, Núria Ribes
i Hugo Cornelles
Gestió web
Taliaos Koop.
Administració
Karminha
Difusió i Publicitat
Ferran Domènech
Comercial
Pau Fabregat

CORRESPONSALIES:

Baix Llobregat, Berguedà, Barcelonès
Nord, El Camp, Girona, L'Horta, Manresa,
Maresme, Menorca, Osona, La Plana Alta,
Ripollès, Sabadell, Solsonès, Terrassa, Terres
de l'Ebre, Terres de Ponent, Vallès Oriental

CONTACTES:

General directa@directa.cat
Redacció redaccio@directa.cat
Cultura expressions@directa.cat
Subscripcions subscripcions@directa.cat
Publicitat publicitat@directa.cat
Distribució distribucio@directa.cat

'IdrissaDOC', crònica inicial d'un viatge col·lectiu

Redacció Directa
@La_Directa

Ja ha arrencat l'aventura. Després de l'emissió de *Ciutat Morta* al Canal 33 i de la posterior ona expansiva mediàtica i social, el nou projecte de Metromuster, coproduït per la DIRECTA i Tanquem els CIE ja camina. *Idrissa: crònica d'una mort qualsevol (IdrissaDOC)*, pretén denunciar l'actual sistema de control migratori europeu mitjançant una narrativa transmediàtica. Això significa que emparem diverses plataformes i formats per multiplicar l'impacte de tots els materials que anem generant durant el procés de realització. Si bé és cert que la pel·lícula documental és l'espina dorsal del projecte, des d'ara i fins la primavera de 2017, data prevista per la seva presentació, volem ser una eina dels diversos col·lectius i campanyes que denuncien quotidianament el racisme institucional amb l'objectiu d'informar i sensibilitzar sobre la greu situació de vulneració de drets i explotació que viuen les persones migrades en territoris europeus.

Per la DIRECTA, *IdrissaDOC* és una aposta política i periodística de primer ordre. Durant aquests nou anys de vida com a col·lectiu, hem situat la cobertura del fet migratori al capdamunt de la nostra llista de prioritats informatives. Implicant-nos en aquest projecte i fent una aposta decidida per dur-lo a terme, volem fer un pas endavant per trencar el silenci i denunciar una realitat que ens avergonyeix i ens afecta -per acció o per omissió- pel sol fet de ser membres de la societat que habitem. *IdrissaDOC* vol trencar amb el tractament mediàtic que ofereixen habitualment els mitjans de comunicació de masses i construir un retrat col·lectiu d'aquesta realitat posant al centre del relat la responsabilitat que ens pertoca com a europees. Prenent com a referent la història de la mort d'Idrissa Diallo al Centre d'Internament d'Estrangers (CIE) de Barcelona, abordarem les causes del fenomen migratori a partir de les relacions postcoloniales que Europa encara manté amb molts països africans.

Amb aquests propòsits i prenent com a fil conductor l'hipotètic trajecte que va fer Idrissa fins que va topar amb la mort al CIE de la Zona Franca, recorrerem de forma inversa i en sis etapes el viatge que afronten moltes persones migrants per arribar fins a Europa. Per arrencar aquest llarg camí, hem escollit la frontera sud d'aquest continent, representada de manera cruenta per les tanques de Ceuta i Melilla. Amb l'ajuda de l'Observatori DESC, estem aprofundint en els fets ocorreguts a la platja del Tarajal i en les dues querelles populars interposades contra la Guàrdia Civil per la seva responsabilitat en la mort d'un nombre indeterminat de persones que intentaven arribar fins a la costa ceutina.

IdrissaDOC és un projecte en codi obert i amb vocació col·laborativa. A la pàgina idrissa.cc, trobareu tots els materials que anem generant i podreu reproduir-los fent ús de la llicència Creative Commons. A la mateixa plana web, podeu

adherir-vos al manifest del projecte i omplir un formulari per contactar amb nosaltres i participar, de la manera que us sigui més còmoda, en el procés de producció i difusió. Paral·lelament, ja fa mesos que compartim continguts i convocatòries relacionades amb el fet migratori als nostres comptes de Facebook i Twitter amb el propòsit d'amplificar la difusió de les múltiples iniciatives que lluiten per la llibertat de circulació de totes les persones, independentment del seu origen.

Volem donar les gràcies a tots els col·lectius i individualitats que ja s'han interessat pel projecte, hi han col·laborat fent difusió o han aportat finançament per tirar-lo endavant. Fins ara, hem gaudit d'una molt bona acollida, fet que ens alegra profundament, però que, alhora, ens situa davant d'un gran repte: complir amb les expectatives i aportar el nostre gra de sorra per aconseguir destruir totes les fronteres que ens separen. ◀

FE D'ERRADES:

En el reportatge "Política en fons i forma", publicat al número 381 de la DIRECTA, s'atribuïa a l'organització de la Fira Litteral unes declaracions sobre la fira Liberis Liber, de Besalú. En realitat, referien a la fira Liber, de Barcelona.

Les xarxes clientelars han jugat un paper clau en la història política i social recent de les comarques de Castelló. La família Fabra ha estat l'encarregada de teixir relacions de favor que han beneficiat a ells i al seu entorn fins a acaparar quantitats de diners i patrimoni desorbitades. Francisco Martínez o l'artista Juan Ripollés són el viu exemple d'aquesta trama.

Família Fabra: blindats al poder des de la Restauració

Les estratègies caciquistes han sigut clau en l'hegemonia i el poder d'aquesta nissaga a les comarques de Castelló durant l'últim segle i mig

Fins a set membres de la mateixa família han presidit la Diputació de Castelló

El clientelisme ofereix seguretat a sectors vulnerables a canvi del seu vot, segons explica José Antonio Piqueras

Els Fabra van centrar-se a usar els poders comarcal i local, tot i que algunes membres de la família han estat senadores o diputades

Vicent Almela
@La_Directa

La frase "Et done perquè em dones" resumiria en poques paraules les bases del clientelisme polític, una clara herència de les tècniques utilitzades pels cacics en temps de la Restauració Borbònica (1875-1923) i que es reproduïx com a eina de control polític i social en l'actual democràcia. Aquesta herència, tot i estar present en diferents indrets de l'Estat espanyol, és especialment notable al País Valencià pel seu perfil rural i conservador, també per la despolitització que ha viscut aquest territori des del final de la dictadura.

Segons José Antonio Piqueras, catedràtic d'Història Contemporània a la Universitat Jaume I de Castelló: "El clientelisme arrela allà on hi ha vulnerabilitat. Sectors que desconfien de l'Estat i d'allò públic pensen que, a través de certs personatges, poden trobar una protecció que els farà més fàcil la supervivència. Actualment, el preu que té aquesta seguretat

és el vot". La província de Castelló esdevé un context immillorable per aquests processos, ja que era un petit territori rural fins al *boom* de la construcció dels 80. L'arribada de la indústria de la ceràmica i l'especulació urbanística han afavorit les relacions entre la classe política i l'empresariat, que han vist una gran oportunitat per augmentar el seu patrimoni i la seva riquesa. La família Fabra entén bé aquests lligams, ja que, gràcies a ells, ha aconseguit mantenir el poder des de la Restauració fins als nostres dies.

La família Fabra a les comarques de Castelló

La saga Fabra comença amb Victorino Fabra Gil, més conegut com l'*agüelo Pantorrilles*, que va arribar a la presidència de la diputació provincial l'any 1868 com a premi per la seua defensa de la monarquia borbònica davant l'alçament carlista

a les comarques del Maestrat. Des de l'arribada de Victorino, fins a set membres de la seva família han ocupat aquest mateix càrrec, des d'on controlen les decisions i el futur de la província i les comarques de Castelló.

Tot i que algunes membres de la nissaga han sigut senadores i diputades -com és actualment Andrea Fabra-, Piqueras afirma que "els Fabra han fet de l'especialització la seua millor qualitat" i s'han centrat en el poder comarcal i local "oferint bones oportunitats a qui sabera aprofitar-les". Segons el catedràtic, la importància de les diputacions rau en el fet que "són les encarregades de proveir i administrar serveis complementaris i suplementaris, que van molt bé si es reben, sobretot als pobles petits". Aquesta circumstància ha fet "que s'hagen

Continua a la pàgina següent >>>

>>> Ve de la pàgina anterior

convertit en fàbriques de recaptació de vot per al partit que governa i, també, en un escenari ideal per teixir xarxes de favor”, destaca l'historiador.

Carlos Fabra, el penúltim cacic de la saga

“Jo no sé la gent que dec haver col·locat en dotze anys, però, entre Penyeta, l'Hospital, la Diputació, el Port...”, explicava amb orgull Carlos Fabra a les afiliades i els afiliats del seu partit abans dels comicis de 2007. “El que guanya les eleccions col·loca molta gent i tota aquesta gent és un vot captiu. Ho heu de tenir clar, això suposa molt de poder en un ajuntament, una diputació...”, aconsellava a uns membres del PP sense adonar-se que l'estaven gravant.

Tradicionalment, la família Fabra no s'havia caracteritzat per un enriquiment personal excessiu: més aviat havia basat la seua estratègia política a mantenir el poder i la posició social a través de les xarxes clientelars. Carlos va trencar amb aquesta dinàmica. Entre 1999 i 2003, mentre ocupava la presidència de la diputació, va acumular 3,3 milions d'euros sense justificar. Aquestes irregularitats van provocar que la justícia l'investigués per diferents delictes: tràfic d'influències, suborn i frau fiscal.

Després d'un polèmic procés judicial que ha durat més de deu anys i pel qual han passat nou jutges i quatre fiscals, en novembre de 2013, es va fer pública la sentència de quatre anys de presó per a Carlos Fabra. Finalment, l'Audiència de Castelló no va poder demostrar la procedència d'aquesta acumulació de capital, tot i reconèixer que “els ingressos detectats no es corresponen amb el patrimoni de l'acusat i constitueixen una font oculta de diners”. El polític valencià va entrar a la presó d'Aranjuez el mes de desembre passat per defraudar vora 700.000 euros a Hisenda. La resta d'acusacions, miraculosament, han quedat arxivades. ◀

Fabra va presumir de la seva capacitat per col·locar laboralment persones afins

Aquest grup de beneficiats i el seu entorn conformen un vot captiu

Festes, pàdel i negocis vora mar

La costa de Castelló no solament ha estat testimoni de l'especulació urbanística i la destrucció del territori, sinó que també ha sigut el lloc escollit per nombrosos empresaris i polítics valencians per tancar tractes i negocis amb el govern espanyol, sobretot a partir de l'arribada de José María Aznar al poder, que va elegir la Costa dels Tarongers com el seu punt d'estiu des de 1991. L'expresident, en aquell moment cap de l'oposició, va començar llogant un apartament a l'empresari Juan Villalonga, a qui després faria president de Telefónica. Amb l'arribada a la Moncloa en 1996, Aznar va decidir fer un salt i mudar-se a la urbanització Les Platgetes de Bellver, on va comprar una luxosa vil·la a l'empresari del gres José Soriano, president de Porcelanosa.

En aquesta urbanització, freqüentada per il·lustres personatges del món polític i empresarial, es van succeir nombrosos processos clientelars irregulars. Manuel Pizarro, aleshores

president d'Ibercaja, va passar –poc després– a presidir Endesa. Fernando Villalonga, cosí de l'empresari a qui Aznar havia llogat el primer apartament, va entrar al govern espanyol com a secretari d'Estat per la Cooperació Internacional i Iberoamèrica. A més d'aquestes promocions dubtoses, Aznar també va compartir estiu amb Joaquín Farnós, conseller de Sanitat en la Generalitat Valenciana; el periodista Luis Herrero, que poc després seria nomenat eurodiputat pel PP; i la família Durán, que en aquell moment era responsable de la constructora Dragados.

Carlos Fabra va ser un amfitrió extraordinari d'aquestes trobades i inclús es va encarregar d'organitzar una competició de pàdel (l'esport preferit d'Aznar) i nombroses festes exclusives amb empresariats i càrrecs polítics valencians. Segons l'historiador José Antonio Piqueras, durant aquells anys, la figura de Fabra es veia com “el pont d'accés a l'alta administració de l'Estat”.

La família Fabra

Victorino Fabra Gil
'Tagüelo Pantorrilles'
(1818-1893)

Va participar a la guerra carlista al bàndol d'Isabel II. Durant més de 25 anys, va ocupar diferents càrrecs polítics i dominà la política provincial amb un fort control de les eleccions a les Corts. Des de 1874 fins a la seua mort, va presidir la diputació.

Victorino Fabra Adelantado
(1837 - 1907)

Nebot de 'Tagüelo Pantorrilles' i germà d'Hipólito Fabra. Va ser diputat a les Corts i governador civil en diverses províncies.

Luis Fabra Sanz

Fill de Victorino Fabra Adelantado i avi de Carlos Fabra Carreras. Va presidir la diputació entre 1918-1922. Fou diputat a les Corts per la Confederación Española de Derechas Autónomas (CEDA), partit que donaria suport a l'aixecament feixista.

Carlos Fabra Andrés (1912 - 1979)

Fill de Luis Fabra Sanz, i nét de Victorino Fabra Adelantado. El 1932 fundà la Juventud Católica de Castelló. Va ser membre de la Juventud de la Derecha Regional Agraria i, fins al 1947, ocupà la Secretaria Provincial del Movimiento. També va ser conseller del Banc d'Espanya.

Carlos Fabra Carreras (1945 -)

Fill de Carlos Fabra Andrés, nét de Luis Fabra Sanz. L'any 1977 comença a militar a la UCD i, el 1983, es passa a Alianza Popular. El 1995 és nomenat president de la Diputació de Castelló. El 2014, el Tribunal Suprem el condemna a quatre anys de presó per delictes contra la hisenda pública.

Andrea Fabra Fernández (1973 -)

Filla de Carlos Fabra Carreras. Militant del PP des de 1991, després de passar per Telefónica, és elegida senadora per Castelló el 2004. Quatre anys després, passa al Congrés dels Diputats, on actualment ocupa un escó. Està casada amb Juan José Güemes, polític del PP; antic alt càrrec de Rodrigo Rato i exconseller de Sanitat d'Esperanza Aguirre.

Font: Publicació Martonets: martonets.blogspot.com
El secuestro de la democracia. Corrupción y dominación política en la España actual (2011), José Antonio Piqueras

Radiografia d'un **espoli** polític, econòmic i territorial

Orpesa és el municipi amb més habitatges buits de les comarques de Castelló / ARXIU

El sector de la construcció va ser la gallina dels ous d'or per afavorir els interessos econòmics i clientelars dels governs del Partit Popular

La bombolla immobiliària va suposar l'edificació desproporcionada d'habitatges i l'endeutament massiu de la ciutadania a través de crèdits

Vicent Almela

Des de començament de segle, el País Valencià ha atret l'atenció de l'opinió pública per les grans majories electorals del Partit Popular (PP). També per l'organització de grans esdeveniments, la construcció de megaprojectes i els casos de corrupció política que han esquitxat constantment gran part dels seus dirigents i diputats al govern autonòmic i municipal.

Les pràctiques irregulars del PP, denunciades per l'oposició i algunes periodistes, han tingut una escassa incidència en l'electorat, com demostren els resultats de les darreres eleccions a les Corts Valencianes de 2011, en què van tornar a obtenir la majoria absoluta amb el 48,6% dels vots.

Aquest context no seria possible sense la creació d'un sistema fraudulent que descansa en les institucions democràtiques i aprofita el seu poder per establir una hegemonia partidista que altera el joc democràtic. El clientelisme, la corrupció, el control dels mitjans de comunicació i el neopopulisme semblen ser les claus utilitzades per mantenir el seu poder i control arreu del territori valencià durant

els últims 25 anys. El cas de Castelló exemplifica perfectament aquest model.

Les comarques de Castelló, un exemple clar

Fins a l'arribada del *boom* de la construcció i de la indústria de la ceràmica al començament dels anys 70, l'economia de la província de Castelló es basava fonamentalment en el sector rural, sobretot en el cultiu de cítrics i la ramaderia. L'aparició de la política del totxo va acabar ràpidament amb aquest panorama. L'alçament de vora 200 fàbriques orientades al negoci taulellar va desplaçar el sector primari a la cua de l'activitat econòmica. Els pobles i les ciutats de les comarques de la Plana Alta i Baixa, on es va ubicar majoritàriament aquesta indústria, van doblar la seua població entre l'any 1960 i el 2000 i van arribar a produir i exportar el 93% de la ceràmica de tot l'Estat espanyol, fet que va millorar considerablement la capacitat econòmica de la població resident.

Amb l'esclat de la crisi econòmica, l'any 2008, la situació es va capgirar, especialment en aquesta província que havia confiat pràcticament tota la seua economia al sector de la construcció. Els últims anys, aquest territori ha viscut el tancament de més de 50 fàbriques i moltes altres es troben en procés de regulació d'ocupació (ERO): més d'11.000 treballadores s'han quedat al carrer i les taxes d'atur ronden el 30%. A més, la precarietat laboral i l'exploatació són cada vegada més presents a les fàbriques que queden dempeus, fet que està provocant l'arribada de fons d'inversió estrangers i multinacionals, que busquen abaratir els costos de producció mitjançant processos de deslocalització de les seues empreses.

Aquesta fragilitat econòmica és el resultat d'una política basada en la cobdícia i l'especulació, especialment a partir de l'arribada del PP a l'Ajuntament i la Diputació de Castelló a inicis dels 90. El sector de la construcció va ser la gallina dels ous d'or per afavorir els interessos econòmics i clientelars dels seus governs.

Responsabilitats i interessos polítics i empresarials

La bombolla immobiliària va suposar la construcció desproporcionada d'habitatges -especialment a la costa- i l'endeutament massiu de les castellonenques mitjançant hipoteques i crèdits. La destrucció del territori derivada d'aquest procés especulatiu també és molt notable. Actualment, el 20% dels habitatges estan buits, fet que situa Castelló com la tercera província amb el percentatge més elevat de cases desocupades de tot l'Estat.

Tripijocs relacionats amb la concessió d'obres públiques i la construcció de megaprojectes com Marina d'Or o l'aeroport de Castelló també han sigut constants durant l'últim quart de segle. Per la seua banda, classe política, constructors i bancs han aprofitat aquest context per ampliar els seus beneficis i han teixit nombroses xarxes de favor i clientelisme, algunes d'elles destapades i investigades per la justícia els últims mesos. Aquests lligams recorden els tractes de favor exercits pels cacics en l'època de la Restauració i no és casualitat que algunes de les famílies que ara ocupen càrrecs polítics en la província mantinguin el seu poder des de mitjan segle XIX. ◀

Francisco Martínez, de botiguer a dèspota i senyor de la Vall d'Alba

Francisco Martínez, segona persona per la dreta, durant una processó a la Vall d'Alba
/ ALBERT FABREGAT

Albert Fabregat
@Al_Fabregat

La Vall d'Alba -una localitat de l'interior de Castelló de vora 3.000 habitants- és, des de fa 24 anys, un exemple modern del concepte de caciquisme. En aquesta sentit, l'alcalde del PP, Francisco Martínez, hi té molt a veure. Martínez va passar de treballar al petit supermercat familiar a accedir a l'Ajuntament -el 1991- i, al cap de quatre anys, ja tenia un càrrec en la Diputació de Castelló. Allà, poc després, va ocupar el càrrec de vicepresident, responsable del Departament d'Obres i Serveis i mà dreta de Carlos Fabra.

A hores d'ara, Martínez està imputat per presumptes delictes de corrupció política i serà jutjat -juntament amb el seu fill i la seua filla i sis persones més- pel jutjat número 2 de Castelló per presumptes delictes de prevaricació, tràfic d'influències, frau i negociacions prohibides. La fiscalia està investigant presumptes delictes comesos en l'expropiació, a un preu sis vegades superior al normal, dels terrenys per construir una depuradora al municipi de Borriol. Les terres eren propietat d'una empresa del polític i els seus

fills. Aquest últim cas ha fet que Martínez abandonés els càrrecs provincials que ocupava. Més tard, va anunciar la seva "voluntat" de no presentar-se a les properes eleccions municipals com a candidat del PP.

Carles Mulet, portaveu d'Iniciativa a les comarques de Castelló, explica que "Martínez no podria haver estat res sense Carlos Fabra -de qui s'ha convertit en una espècie d'imitació rústica-, sense la seva gràcia i el seu carisma". Descriure la seva gestió al capdavant de l'Ajuntament com a "clientelar, patrimonialista i egoista", com explica l'ecosocialista, no és cap exageració si tenim en compte que Martínez, en plena crisi, va duplicar el seu patrimoni a través d'unes suposades requalificacions de la seva propietat de sòl rústic a urbanitzable. El 2007, el seu patrimoni "ja era escandalós", afirma Fernando Grande, portaveu del PSPV a la Vall d'Alba: mig milió de metres quadrats i deu immobles. Set anys després, "és propietari d'un milió de metres quadrats, superfície equivalent a deu camps de futbol, i posseeix dinou

immobles només al municipi". Amb l'únic sou conegut de diputat provincial, Martínez ha aconseguit un patrimoni que supera els termes d'alguns pobles veïns.

Donacions i requalificacions

"A Carlos Fabra li tocava la loteria, mentre que Martínez eixia al carrer amb un notari perquè la gent li anava regalant i donant terrenys", recorda irònicament Fernando Grande, ja que, dels dinou immobles que té Martínez, només dos han estat de compravenda i la resta procedeixen de donacions i herències.

Aquest procés de donacions no té res a veure amb la generositat veïnal. Segons Grande, el *modus operandi* era sempre el mateix: Francisco Martínez feia ús d'informació privilegiada, gràcies al seu càrrec en la diputació, per saber quins terrenys havia de comprar per poder adjudicar-se una obra pública més tard. Una vegada dictaminat el projecte als despatxos, Martínez demanaria als propietaris dels futurs terrenys on s'havia d'alçar la infraestructura que li'ls venguessin, a un preu negociat, a través d'un contracte de donació i no de compravenda, sempre a nom de la seva mare. A canvi, ell li donaria els diners en negre amb un sobre i li demanaria que els anés ingressant al banc a poc a poc per no alçar sospites. Sense deixar passar ni 24 hores, Martínez insistiria a la mare que li ho deixés en herència el dia següent.

Després, només caldria requalificar els terrenys com a urbanitzables i començar la construcció. És el cas de les donacions dels terrenys del camp de golf i la Casa Rural Mas de Roures, entre altres, on es pot apreciar que, *casualment*, abans de la construcció del projecte, els terrenys ja eren propietat de Martínez a cop de donació. Segons Mulet, "Martínez aprofitava el seu càrrec institucional per engolir totes les inversions possibles cap a la Vall d'Alba a costa de xafar el futur dels pobles veïns".

Perversió democràtica: empadronaments irregulars

Aquesta no és, ni molt menys, l'única activitat sospitosa que ha practicat Martínez. Ens situem a l'any 2006. El polític i el seu equip van anunciar el pla de construir una incineradora a la Vall d'Alba. La pressió popular i els moviments socials van aconseguir paralitzar aquest projecte a pocs mesos de les eleccions municipals. Després d'aquest període convuls, se les va idear per tornar a guanyar a les urnes.

Així les coses, el maig de 2007, dos dies abans de les eleccions, els socialistes presentaren una denúncia en detectar la inclusió de 189 empadronaments il·legals -tots ells empadronats a domicili de regidors i familiars dels candidats del PP- al cens electoral. Quan va concloure la jornada electoral, es van impugnar els resultats de les tres taules electorals, però ni el responsable d'empadronament municipal ni els regidors han sigut declarats culpables, tot i que van ser citats a declarar per la fiscalia. Fernando Grande no dubta a l'hora de titllar aquest acte de "violent" i assegura que hi havia gent de Castelló i Benicàssim que arribava a la Vall d'Alba, un poble de 3.000 habitants, preguntant: "¿Dónde se vota aquí?".

Ripollés, l'artista del règim

Amb cert reconeixement a escala internacional, la fama del pintor i escultor valencià a les comarques de Castelló ha estat molt influenciada per la polèmica relació que manté amb Carlos Fabra i el Partit Popular

Ximo Colomina
@Indarreen

Es vells cacics han aconseguit perpetuar-se al País Valencià i la seva influència ha resistit durant segles. És més, després del franquisme, aquestes estructures de poder s'han anat renovant a poc a poc. Tota aquesta època de domini de les institucions per part del PP no s'entén sense l'existència d'una forta xarxa de clientelisme, una protecció amb la qual els poderosos han afavorit els que s'acollien a ells. Respecte a l'àmbit artístic, si hi ha una persona que ha gaudit de privilegis gràcies a la seua bona relació amb el poder, eixa ha sigut Juan Ripollés. "A Carlos Fabra, el conec des de quan anava a quatre potes per sa casa, perquè tenia relació amb la seua família. És el meu amic i jo sóc fidel als meus amics", va afirmar Ripollés l'any 2013.

Malgrat que va nàixer a Alzira, la mort de la seua mare durant el part va fer que, finalment, es traslladés a Castelló de la Plana. "El començament de la seua vida no va ser fàcil: va recollir bonyigues de cavall, va ser ferroveller i pintor de *brotxa grossa*", afirma a la biografia de la seua web. No obstant això, en 1954, va marxar cap a París, on es va poder desenvolupar com a artista i va guanyar reconeixements fins que va tornar a l'Estat espanyol als anys setanta.

Referent castellanenc d'una estratègia política

Després del seu retorn, l'artista va acabar gaudint d'una gran importància a Castelló. "Ripollés ha estat una espècie de musa del PP provincial. A l'època daurada de Fabra, va ser un condiment ideal. Si volien vendre que la província estava tenint una espècie d'època daurada, calia tindre també l'artista del moment, un referent", explica Carles Mulet, coportaveu de Compromís a les comarques de Castelló.

La gran política del PP al País Valencià fou la de sobrealmentar l'autoestima del poble valencià a base d'esdeveniments fastuosos, construccions i monuments gegants i moderns. També a València, Calatrava ha esdevingut un dels artistes d'un *règim* que va voler emular -a la seua manera- altres grans ciutats. "Si pensem en la Barcelona modernista, la identifiquem amb Gaudí; Toledo, amb el Greco... i Castelló, amb Ripollés. Sols a Castelló ciutat, les seues escultures van aparèixer com bolets en places, rotondes i llocs concorreguts. I si, des de dalt, el cap marcava tendència, als altres ajuntaments calia emular-lo i comptar amb peces seues", incideix Mulet.

Aquesta manera tan peculiar d'atraure la ciutadania es va produir en un marc històric en què la societat capitalista va aconseguir construir un imaginari col·lectiu basat en l'ostentació. El caldo de cultiu perfecte. Tot, és clar, amb el cost corresponent per a les arques públiques i amb uns procediments poc democràtics. S'estima que el total del cost de les obres encarregades és incalculable, per la manca d'informació pública que se'n té. No obstant això, sí que hi ha dos casos significatius: l'estàtua de l'aeroport de Castelló i l'*Escultura de la pau* caiguda.

Grans despeses poc democràtiques

L'estàtua de l'aeroport de Castelló es va construir en homenatge a Carlos Fabra. Es varen estimar uns costos de 300.000 euros,

A dalt, 'El hombre avión', obra de Jan Ripollés. A sota, l'artista Juan Ripollés rep un homenatge a l'Hospital Provincial / DIPUTACIÓ DE CASTELLÓ

emmarcats en el projecte milionari de l'Aeroport. "Ripollés va ser contractat a dit, botant-se a la torera la llei de contractes públics, per l'empresa pública Aerocas", va declarar Marina Albiol, parlamentària d'Esquerra Unida. Però, aquestes pràctiques no són pas una excepció en els processos d'adjudicació. El mateix any, Jose Pedregosa, portaveu d'Iniciativa-Compromís a la ciutat de Castelló, va denunciar que "la contractació s'havia fet sempre per via digital, sense deixar l'opció de fer un concurs o que altres creadors pogueren optar a mostrar la seua obra".

L'altre cas és el de l'*Escultura de la pau* caiguda. Instal·lada en setembre de 2010, el problema va arribar quan, a principis de 2013, unes fortes ràfegues de vent la van tombar. "Des de l'inici, l'equip de govern ens ha estat dient que la reparació de la peça no ens costaria un duro. Més endavant, només anàvem a supervisar l'obra amb els nostres tècnics. Després, es contracta una empresa que sabem que costarà 11.000 euros a l'Ajuntament", va reivindicar Carme Carreras, regidora d'Esquerra Unida a Castelló, l'octubre passat. La reconstrucció, avui dia, continua inacabada.

Actualment, Ripollés gaudeix d'una paga vitalícia anual de 12.020 euros que atorga la Generalitat per la Distinció al Mèrit Cultural, quantitat que ha cobrat des de 2008. L'any 2011, la Generalitat Valenciana es va voler desprender d'aquestes subvencions però, com que la suspensió no fou retroactiva, continuen sent vigents. ◀

El cost de les seves obres, comuns al paisatge castellanenc, és incalculable per la manca d'informació pública que es té

Espigolar la ferralla

Alencoop és una iniciativa cooperativista de recollida de residus metàl·lics als carrers de Barcelona

La crisi econòmica ha alterat les dinàmiques de la recuperació de materials / SARAI RUA

Mariana Cantero
@cantero_mariana

L'estructura ha estat ideada per grup Ecos a petició de l'Oficina del Pla d'Assentaments Irregulars (OPAI) de l'Ajuntament de Barcelona

S'ha escollit la forma jurídica de cooperativa com una via d'empoderament. També es busca que els socis es puguin formar

El desallotjament de les naus on vivien i treballaven moltes persones africanes, al barri del Poblenou de Barcelona, va evidenciar l'existència d'una activitat relativament nova a la ciutat: la recollida de ferralla amb carretons. Històricament, altres grups socials s'havien dedicat al reciclatge de residus metàl·lics i ho feien de manera motoritzada. A partir de la crisi, hi ha hagut canvis dins el sector: cada vegada hi ha menys coses per recuperar i menys obres. D'altra banda, la gent que treballa en la construcció guarda els materials sobrats perquè, així, s'endú un benefici extra. Residus que abans es llençaven, ara tenen un valor. Es poden reaprofitar, fet que ajuda a mantenir net el medi ambient i, al mateix temps, genera ocupació.

“Som africans: del Senegal, Mali, el Camerun, Ghana, Nigèria, Guinea... Als nostres països d'origen, estàvem estudiant, treballàvem o teníem empreses, però, quan vam arribar aquí, ens vam posar a recollir ferralla perquè no trobàvem cap altra feina. Recuperàvem derivats del ferro: piles, bateries, electrodomèstics...”, expliquen els membres d'Alencoop, una cooperativa de recollida de residus domèstics que s'ha creat a Barcelona amb l'objectiu de fer aflorar els llocs de treball que genera aquesta activitat.

Alencoop es forma sota el paraigua de Labcoop (grup Ecos), un col·lectiu -també cooperativista- que va començar a treballar en el sector després de rebre l'encàrrec d'elabo-

Membres de la cooperativa en una fotografia recent / VICTOR SERRI

L'organització col·lectiva ha convertit la competitivitat en col·laboració

“Ara estem més connectats i això ha millorat la nostra relació”, asseguren

El dia a dia de la recollida de ferralla

Josep Silvere, recuperador, explica en primera persona la seva ocupació

“Quan surts a treballar amb el carretó, no tens horari. Ningú no et dirà quantes hores passa al carrer perquè depèn del dia: mai no saps què trobaràs. Bateries, roba... tot el que t'interessa, ho has de recollir. Intentes anar cada dia al barri on es llencen el trastos, sobretot de nit, perquè és quan la gent els baixa al carrer. A vegades, arribes a la nau a les dues del matí. Després, penses qui et pot comprar cada cosa”.

“El millor és recuperar metalls, com el ferro. Els aparells són difícils de vendre de segona mà. Per saber com separar els materials, primer, has de mirar com ho fan els companys. La primera vegada no t'hi surts sol; per exemple, necessites ajuda per aprendre a netejar un motor. Tots n'hem après amb la pràctica, per necessitat”.

“Un dia fas un euro; un altre, vint. Per sortir-hi guanyant, has de guardar material i, quan en tens prou, anar-lo a vendre per quilos. Però hi ha explotació laboral; ens enganyen. El quilò de coure, per exemple, el compren a uns 3,80 euros. Abans es pagava millor, però, amb la crisi, han baixat molt els preus. Vas al ferroveller i et regateja. Com que, ara, demanen els papers a les persones que van a vendre, si no en tens, cobres menys perquè ja saben que no pots qüestionar el preu. Nosaltres treballem i els amos de les ferralleries s'emporten els diners que fem. És un negoci complicat, fan moltes coses poc legals”.

rar un estudi sobre la viabilitat d'una cooperativa de ferralla. La petició els va arribar de l'Oficina del Pla d'Assentaments Irregulars (OPAI) de l'Ajuntament de Barcelona. Labcoop va estimar que el projecte no es podia estructurar basant-se en un model de cooperativa ordinària, sinó que calia de buscar-ne un de nou que donés una resposta integral a les necessitats dels treballadors. L'han anomenat *sistema cooperatiu*. “Sovint, els dispositius que es munten per inserir la gent estan molt deslligats de les seves condicions de vida. Nosaltres, en canvi, vam pensar que, en aquest cas, també havíem d'oferir resposta a les necessitats bàsiques: habitatge, salut, alimentació, roba, etc. ja que, un cop resoltes, la gent es pot plantejar organitzar-se i formar una cooperativa”, comenta Guillermo Rojo, membre de Labcoop.

Alencoop s'ha concebut com un espai en què els socis es puguin formar. S'ha escollit la forma jurídica de cooperativa com una via d'empoderament i generació d'autonomia. “Crèiem que era impossible dissenyar un projecte per a ells sense ells. El mes d'octubre, vam fer una primera selecció de la gent que hi podia i hi volia participar perquè, a partir d'aquí, ho muntessin ells, amb el nostre ajut”, detalla Rojo.

El mes de febrer, es va començar a formar un primer grup de quinze persones per engegar la cooperativa. “El que fem és intentar resoldre la nostra situació, però també col·laborar en la protecció mediambiental de Barcelona. Ningú no pot estar

content d'anar pel carrer i veure trastos llençats o gent remenant la brossa. A mi, això em dol. No vull que la ciutat estigui en aquesta situació, crec que en perjudica la imatge”, diu Josep Silvere, un dels membres d'Alencoop. Els seus companys li donen la raó i afegeixen que, abans d'organitzar-se col·lectivament, cadascú lluitava per la seva banda. “Ara, estem més connectats i això ha millorat la nostra relació. Tenim més esperança, més seguretat”, asseguren.

Com funcionarà la cooperativa

“Som quinze persones que treballàvem amb el carretó al carrer. Ara, ho farem d'una altra manera: la gent ens trucarà i anirem a casa seva a recollir el que vulguin llençar. Aquesta és la gran diferència per a nosaltres: serà una feina normal, no tindrem diferències amb altres treballadors. És un canvi molt fort. Serà la nostra feina fixa, ens podrem integrar socialment i formar-nos”, manifesta Silvere.

En una primera fase, s'ha buscat la manera de cobrir les necessitats dels membres del col·lectiu a través de tres eixos: per una banda, s'han buscat pisos de lloguer perquè els socis visquin de manera autònoma, fins que no puguin ocupar el pis de les casernes de Sant Andreu que els ha promès l'Ajuntament. D'altra banda, han ideat un sistema d'economat establert

Continua a la pàgina següent >>>

>>> Ve de la pàgina anterior

acords amb botigues, que els permeten consumir de manera col·lectiva a preus més baixos que els habituals. El tercer eix és la cooperativa de ferralla.

Aquesta tercera pota té les seves particularitats. A la ciutat de Barcelona, formalment, tot el que es recull del carrer és propietat de l'Ajuntament. Llavors, es va arribar a l'acord de fer una recollida de residus domèstics (matalassos, bicicletes, mobiliari metàl·lic, estris de cuina, piles i bateries, bombetes, fluorescents i tot tipus d'electrodomèstics, entre d'altres) porta a porta. El servei funcionarà de manera que, quan una veïna sol·liciti el servei, un dels membres de la cooperativa anirà a recollir els materials a domicili en bicicleta, sense cap cost. Això pot ser de gran ajut per a les persones que no poden traslladar-los a la deixalleria del barri per qüestions d'edat o problemes de mobilitat. Com que es tracta d'un projecte pilot, el servei només es posarà en marxa al districte de Sant Martí: si té bona acollida, s'estendrà a altres barris.

Per poder tractar els residus domèstics de manera correcta per a la salut i el medi ambient, s'han de seguir una sèrie de processos. Per això, els membres d'Alencoop reben una formació en gestió de residus de quatre hores diàries, però també en cooperativisme i habilitats lingüístiques i comunicatives, ja que seran ells mateixos els que explicaran el funcionament del servei al veïnat.

"Segurament, el que recuperarem més seran aparells electrònics. Això és beneficiós per les persones i pel medi ambient: serà recollida de qualitat i de proximitat", argumenta Rojo. A la llarga, també esperen poder tractar els residus: separar els materials i reutilitzar els aparells que encara es puguin fer servir. Això podria generar més ingressos per la cooperativa i, també, diversificar la seva activitat, fet que la convertiria en més sostenible, a més de crear nous llocs de treball. S'està buscant una nau o una espai adequat per treballar al barri.

Viabilitat econòmica i possibilitats de futur

Labcoop donarà suport tècnic a Alencoop durant el seu primer any de vida. No obstant això, la idea és que els membres de la cooperativa s'autogestionin. "Pensem que s'obriran moltes altres possibilitats. Treballem amb associacions de comerciants, empreses productores d'electrodomèstics i el gremi de recuperadors amb l'objectiu de tancar acords i veure quines perspectives tenim a llarg termini", explica Rojo. De moment, el mes de gener, s'incorporaran catorze persones al projecte.

Segons els càlculs que han fet, la recollida domèstica de residus permetrà cobrir entre un 30% i un 40% del cost del sistema. La resta, de moment, prové de subvencions. S'intentarà, però, intentar trobar un model econòmicament viable per poder funcionar de manera autogestionada. ◀

El carretó amb ferralla ha guanyat visibilitat als carrers en un context d'atur i manca d'oportunitats / SARAI RUA

Què aporta la recollida amb carretons?

- > Gran part de la ferralla prové de la indústria; només un 20% es genera a les ciutats. Els residus urbans, però, són els que tenen més valor afegit, tot i que, amb la crisi, el volum s'ha reduït un 50%.
- > El sector de la ferralla es beneficia de la recollida amb carretó, que permet obtenir molt material que, d'altra manera, aniria a parar a l'abocador. Un 20% de la ferralla que es recupera prové dels carretons.
- > La recuperació manual dels residus permet classificar-los millor que qualsevol tecnologia. Per tant, les persones que recullen ofereixen materials d'una puresa que les plantes mecanitzades no poden assolir.
- > La recollida amb carretó té una capillaritat molt alta, ja que arriba a tot arreu. Si no existís, es reciclaria menys perquè bona part dels residus que ara es reaprofiten anirien a parar al rebuig.

On va a parar la taxa que paguem pel reciclatge d'electrodomèstics?

A la Unió Europea, el preu final que paga la consumidora per un electrodomèstic inclou una taxa pel tractament dels aparells que ja no són útils, que oscil·la entre els 5 i els 30 euros. Mitjançant aquest impost, a la UE, es recapten prop de 4.000 milions cada any. A l'Estat espanyol, el Consell d'Estat ha denunciat que, l'última dècada, les fabricants d'electrodomèstics s'han embutxacat al voltant de

200 milions anuals gràcies a la taxa, només un 21% dels quals s'ha destinat al tractament dels residus. S'intenta aplicar el concepte de *qui contamina paga*, tot i que, a la pràctica, el sistema no acaba de funcionar. A Catalunya, existeixen indústries de reciclatge d'electrodomèstics, com Electrorecycling, però s'estima que dues tercers parts dels aparells que llencem mai no arriben a una planta especialitzada.

53.459 persones recullen ferralla a Catalunya

Un estudi elaborat el març de 2013 per Datambient Assessors per encàrrec del Gremi de Recuperaçió de Catalunya dimensiona l'abast del fenomen de la recuperació de residus metàl·lics duta a terme per persones particulars a Catalunya, ja sigui mitjançant un vehicle motoritzat o amb carretó. Estem acostumades a veure persones que transporten ferralla amunt i avall de les nostres ciutats, però, fins ara, no podíem

dimensionar quin percentatge de la població sobreviu gràcies als ingressos econòmics que aconsegueix del ferro, el plom, el níquel, l'alumini o el coure, entre altres coses.

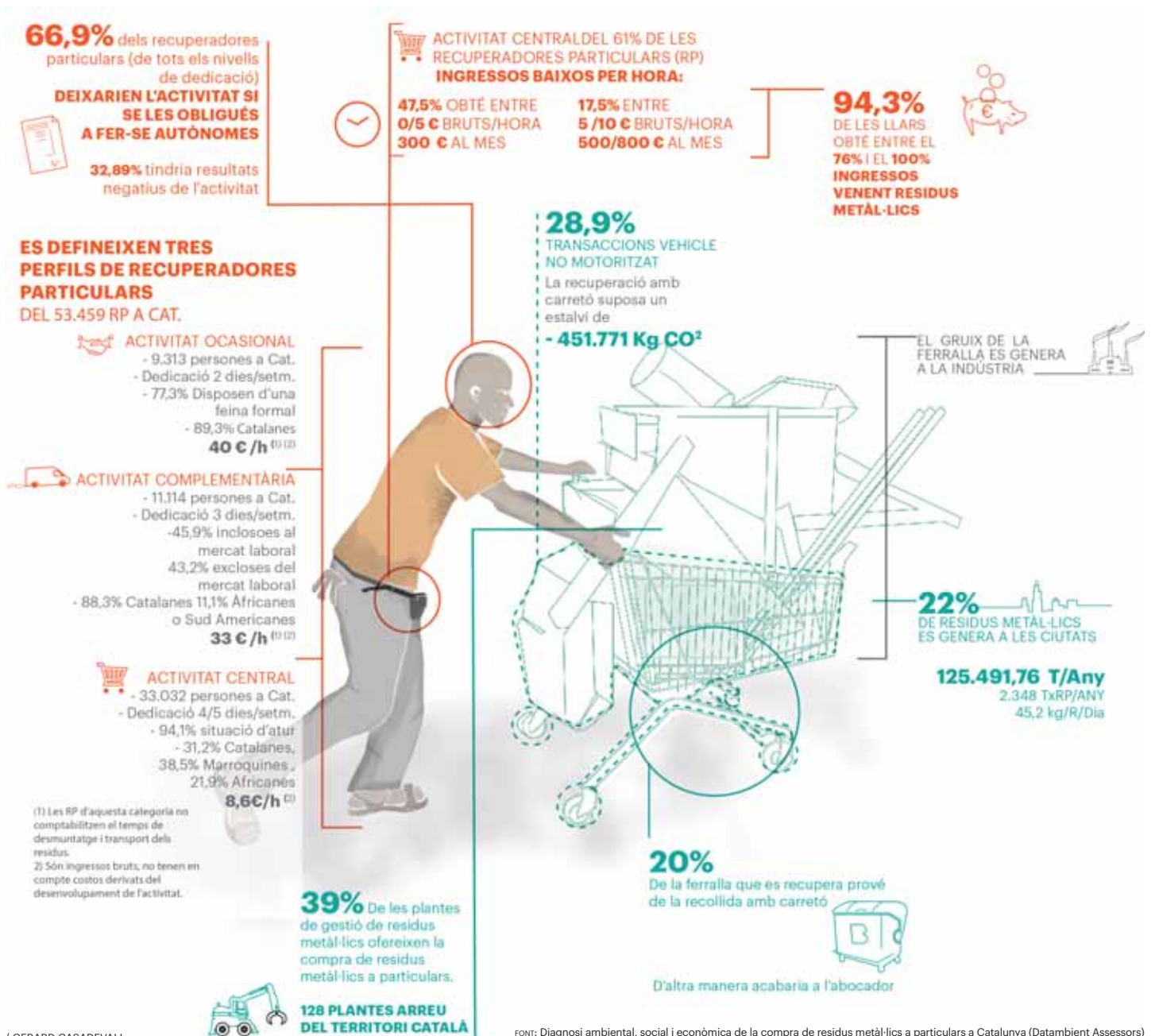
El principal document de l'estudi esmentat és l'informe *Diagnosi ambiental, social i econòmica de la compra de residus metàl·lics a particulars a Catalunya*, que conclou –després de 180 enquestes a recuperadores particulars i 83 en-

questes a responsables de plantes gestores– que un mínim de 53.459 persones exerceixen la recuperació de ferralla. Pel 61,8% d'elles –33.032 persones– és l'activitat econòmica central o única.

Una de les conclusions de l'estudi és que un hipotètic escenari d'increment de regulació del sector –amb mesures com l'obligatorietat de donar-se d'alta com a autònoms per poder vendre els metalls– suposaria

que el 66,9% de les persones que s'hi dediquen abandonarien l'activitat. Això tindria unes conseqüències socials i mediambientals molt greus.

Cal recordar que el 94,3% de les llars de recuperadores obté entre el 76% i el 100% dels seus ingressos fent aquesta feina. A més, si els materials s'acabessin recollint amb vehicles motoritzats, les emissions de CO₂ a Catalunya incrementarien en 451.770kg.

Jean Robert

“La misèria és, sobretot, un estat de privació de relacions humanes”

César Rojo i Felipe Rubalcava

Jean Robert va nèixer a Suïssa en 1937. Tot i així, des de fa més de 35 anys, viu a Mèxic. És arquitecte, però va abandonar la professió per dedicar-se a la construcció de banys ecològics. També es filòsof, filòleg, matemàtic i historiador del transport modern, del consum d'energia i de la percepció de l'espai urbà, a través del qual elabora una crítica a la societat industrial contemporània. Va ser col·laborador i amic molt proper del pensador austríac Iván Illich. A més del seu treball intel·lectual, Robert també és activista social. Simpatitza, entre altres organitzacions, amb el moviment zapatista, amb el qual ha compartit diverses trobades i manté una estreta relació des de fa anys.

Què opines del panorama actual de les urbs?

Veig una gran insistència a desenvolupar moltes infraestructures: trens, aeroports, carreteres. És com si comences a accelerar quan saps que t'estavellaràs contra la paret. És preparar una catàstrofe previsible. Em fa por dir-ho, no sóc apocalíptic, però aquesta cultura que hem anomenat industrial i moderna no ofereix esperances. No vull desanimar la joventut, però vivim un panorama urbà catastròfic. I, en el cas del transport, per exemple, quan jo tenia vint anys, viatjava de Suïssa a Alemanya per pocs francs. Ara, el trajecte costa més de cent euros. Els joves d'ara ja no tenen la llibertat que teníem nosaltres de viatjar a baix cost o a dit. Jo vaig recórrer tot Alemanya per conversar amb gent i, als albergs de joventut, podies dormir per pocs diners. Menjaves pa i tonyina. Podies viatjar sense costos pràcticament. Els joves d'ara no poden viatjar si no tenen diners.

No obstant això, hi ha moviments socials, diverses plataformes i organitzacions que lluiten contra aquesta cultura industrial moderna.

És veritat. Durant molt de temps, em vaig interessar per les barriades, pels suburbis al voltant de la ciutat de Mèxic. No veia gent desesperada ni percebia desesperació, sinó la capacitat de continuar enmig del caos urbà. Són gent que viu en condicions molt dures, però persisteixen, lluiten. Els barris populars són laboratoris de noves formes de subsistir.

Has dit que la pobresa i la misèria no són el mateix. Pots explicar aquesta diferència?

Es pot ser molt pobre en termes econòmics i, al mateix temps, saber

subsistir. Diferents antropòlegs han descrit que, en els pobles mal anomenats primitius, la penúria incita a reforçar els llaços de solidaritat i la generositat. Passa el mateix a les barriades del voltant de les grans ciutats. D'altra banda, la misèria no solament és la manca de béns, d'abric i de protecció contra el fred o la calor; la misèria és, sobretot, un estat de privació de relacions humanes, una atomització, un extrem empobriment dels teixits socials. Iván Illich va dir que és una mena de mort social. En particular, es va referir a la gent que ha passat d'ocupar una bona posició econòmica a la pobresa i, encara pitjor, a la misèria. En aquesta situació, està perduda perquè no sap com subsistir, està aïllada, com si deixés de tenir amics: és la pitjor situació que pot viure.

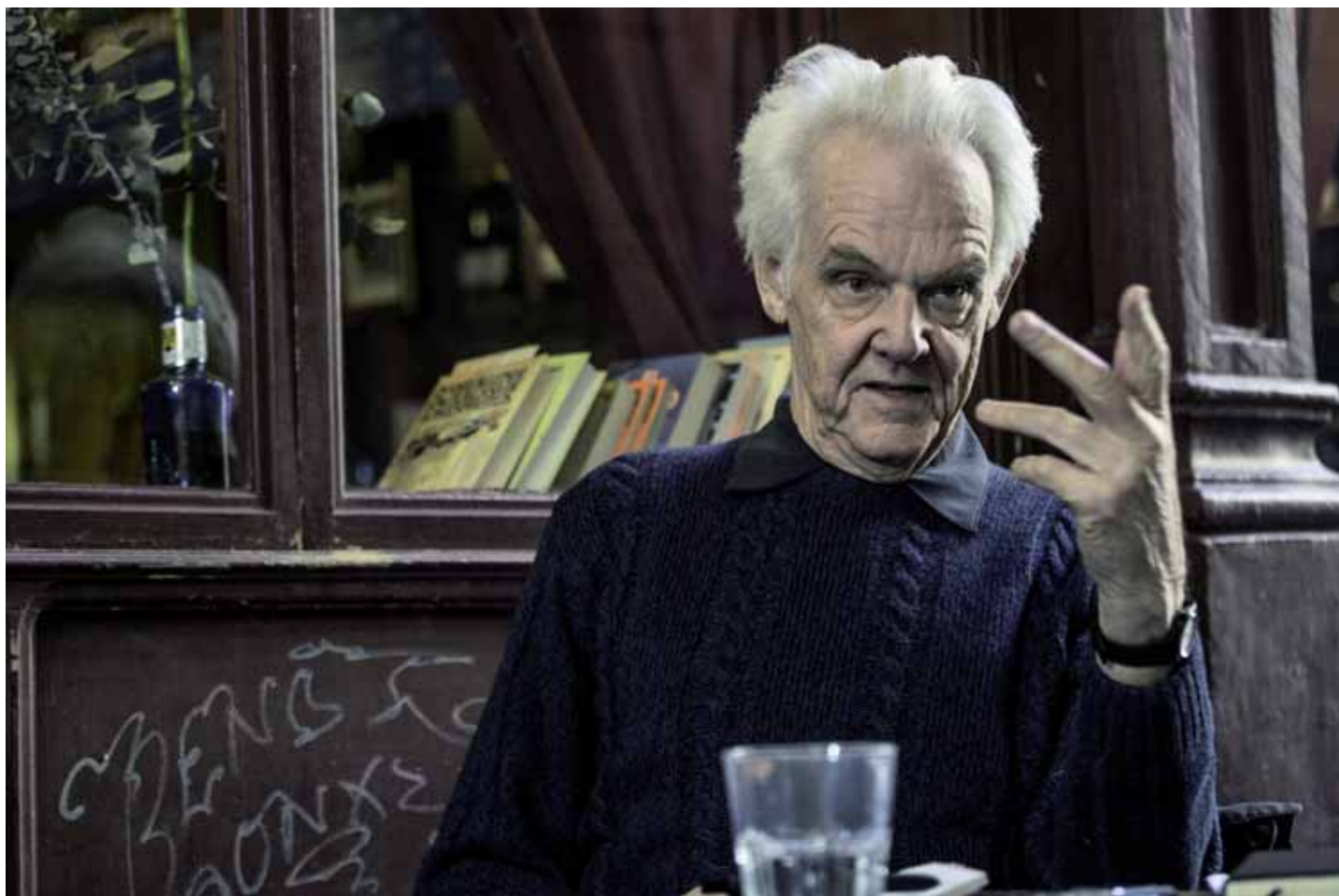
I en el cas de la gent rica, què passa?

Pateix la síndrome de *sobreriquesa*; creu que viu en un món on tot es compra. Fins i tot les relacions més íntimes han esdevingut mercaderies: el *sobrerica* ja no viu, sinó que *sobreveu*, i ha de pagar-ho. Els serveis de seguretat que creu necessitar eixamplen la franja de buit social que envolta la seva persona. Quan els altres reben alguna cosa gratuïtament, es pregunta si no ho han obtingut gràcies als seus diners. Freturós de fe en la seva sinceritat, no pot retornar una mirada, només la pot capitalitzar: “M'envegen perquè sóc ric, sóc ric perquè m'envegin”. El *sobrerica* és presoner d'una galeria de miralls que l'enceguen davant la realitat. Al seu món especular, només valen les posicions relatives a la borsa de tots els valors.

A Mèxic, on has viscut molt de temps, també hi ha problemes de pobresa importants, entre altres conflictes...

He passat més de la meitat de la meua vida a aquell país i, per tant,

FOTOGRAFIES DE L'ENTREVISTA:
ENRIC CATALÀ

no tinc altra vida social que la mexicana, una vida que visc amb el que té de goig, de festa i, alhora, de tragèdia. Es tracta d'un país problemàtic, turmentat per forces fosques. Hi ha diverses opinions sobre el que hi està passant. Tinc un amic, l'investigador Gustavo Esteba, que diu que és fals que el país es trobi al caire de l'abisme. Per a ell, és millor dir que ja vam començar a caure, que estem en caiguda lliure. Jo no tinc la mateixa impressió: a Mèxic, hi detecto moltes capacitats de convivència, de diàleg i de solidaritat. Hi ha quelcom profundament sa en el poble mexicà. No obstant això, també hi ha sicaris de dotze anys, a causa d'una força de perversió enorme: el narcotràfic toca molt la joventut. El problema del *narco* s'ha agreujat, sobretot, els últims anys.

Quina forma pren la capacitat de convivència i solidaritat que observes en el poble mexicà?

El moviment zapatista, per exemple. Recordo que, l'any 1996, la meua esposa -la investigadora Sylvia Marcos- i jo vam rebre una carta molt estranya d'una persona que signava com a S. Marcos. Era el Subcomandante Insurgente *Marcos*. El text era una invitació dels zapatistes a participar en una trobada intercontinental que, mesos després, va continuar amb una trobada intergalàctica. Hi vam anar. A la primera, tots dos; a la segona, jo sol. Ja havíem tingut contacte amb indígenes a Chiapas, però no d'aquesta manera. El que vam trobar en aquestes primeres trobades era un poble que havia despertat i havia trencat amb actituds marcades per un cert servilisme, amb el fet de rebaixar-se davant el *superior* que venia de la ciutat. Això havia canviat. Amb l'aixecament zapatista, s'han convertit en persones que s'aturen davant teu, et diuen el que pensen i estan dispo-

sades a escoltar crítiques... perquè també són molt autocrítics. Des d'aleshores, hi hem anat amb regularitat, almenys una vegada a l'any. Ens hem alineat amb el projecte, que és un exemple de convivència i també de resistència social a Mèxic.

Com es pot definir el zapatisme?

Amb les seves pròpies paraules. Ells diuen: "No es pot canviar el món, però potser es pot crear un món nou". Es tracta de crear un teixit de relacions noves en molts aspectes, però, al mateix temps, molt arrelades a una tradició indígena, en aquest cas, maia. I dic maia perquè crec que és més apropiat anomenar els pobles pel seu nom que no qualificar-los d'indígenes. Per exemple, els habitants de Zinacantan, un poble de Chiapas, es defineixen com a *zinacantecos*. Anomenar-los indígenes és una cosa que va venir de l'exterior, és un llenguatge imposat per la invasió espanyola, com diuen ells. A Mèxic, hi ha una diversitat molt gran d'ètnies i es parlen més de 60 idiomes, però tots tenen un fons comú. Són membres de la gran cultura mesoamericana, que compta, al sud, amb els maies i les subètnies maies (tzeltales, tzotziles, choles, tojolabales); a l'altiplà, amb els nahuas; al nord, amb els purèpechas, etcètera. Amb el moviment zapatista s'ha creat un fòrum, un espai de trobada, on les diverses ètnies poden expressar la seva diversitat, amb les seves llengües, i compartir els problemes que els són comuns com, per exemple, l'espoli i l'explotació que viuen a les seves comunitats.

Es pot dir que hi ha esperances de canvi amb el zapatisme?

No vull ser exageradament optimista perquè ningú no pot predir què passarà. Ells no esperen que les coses s'arreglin demà, però diuen: pot ser que, en els nostres costums i les nostres pràctiques

“

Aquesta cultura que hem anomenat industrial i moderna no ofereix esperances. No vull desanimar, però vivim un panorama urbà catastròfic

A Mèxic, hi detecto moltes capacitats de convivència, de diàleg i de solidaritat. Hi ha quelcom profundament sa en el poble mexicà

”

polítiques, hi hagi alguna cosa que inspiri per sortir d'una situació de crisi, de manca, de pèrdua o feblesa del sistema polític.

La discriminació contra els pobles indígenes és un llast en aquell país.

Els meus primers contactes amb la vida indígena van ser terribles. A Chiapas, a principis dels anys setanta, les dones baixaven de San Juan Chamula fins a San Cristóbal de las Casas per vendre artesanía. Recordo un carrer amb botigues a les dues bandes, on les senyores indígenes venien *huipiles*, unes peces que costen mesos de teixir, i altres artesanies. Les mestresses de les botigues sortien a buscar-les, els arrabassaven les peces i els llançaven unes monedes. Així es feia la transacció, sense negociació. Això indigna, però, amb el zapatisme, d'alguna manera, la situació ha canviat. Ara, les dones indígenes tenen les seves pròpies botigues i atenen els seus clients. D'aquesta manera, generen una ruptura, són autònomes i no han de suportar l'explotació i la discriminació de la gent de la ciutat.

El discurs zapatista emprà diverses fórmules o categories conceptuals per representar la realitat que han construït. Per exemple, manar obeïnt. Quina et crida més l'atenció?

El concepte de paritat, és a dir, *ir a la par*. Durant un temps, les comunitats rebien constantment feministes de la ciutat que volien observar la injustícia que sofrien les dones en relació amb els homes. En la majoria dels casos, les feministes van ser expulsades. Es va generar un cert rebuig perquè les dones indígenes no van poder acceptar la separació entre gèneres o el conflicte obert entre sexes. Tot el que fa una ha d'anar *a la par* del que fa l'altre. Hi ha un concepte de la vida que implica, necessàriament, l'existència de pols complementaris: home-dona i, també, vida-mort, cel-terra, homes-déus... És a dir, una part íntima de la seva cosmovisió és acceptar que, a la vida, sempre cal combinar dos

pols i equilibrar-los. Van crear una Llei de Dones zapatistes per impedir les injustícies masclistes que vivien a les comunitats i construir una relació de paritat. Va ser elaborada exclusivament per dones de les comunitats i es va començar a aplicar abans de l'aixecament de 1994. Hi ha articles que especifiquen que cap dona no s'ha de casar en contra de la seva voluntat, que ningú no l'ha d'obligar a casar-se amb algú. La pel·lícula *Corazón del Tiempo*, amb guió del periodista Herman Bellinghausen, exemplifica els canvis generats per aquesta legislació.

D'acord amb el que has comentat, el concepte de paritat té un substrat indígena, però renovat pel discurs i la pràctica zapatistes.

Sí, la cultura dels pobles indígenes és summament rica i dinàmica. L'antropòleg Alfredo López Austin parla de refuncionalització, de com determinats patrons culturals antics s'acomoden als temps moderns. Durant més de 500 anys, s'ha après a resistir l'explotació i l'extermini, a conservar una sèrie de patrons culturals anteriors a la invasió espanyola. El concepte de paritat és refuncionalitzat i aplicat a una situació actual. En aquest cas, per equilibrar les relacions entre homes i dones.

Quin paper creus que ha tingut el llenguatge en la memòria social dels pobles indígenes?

L'antropòleg Milman Parry va estudiar els cants i les encantacions que l'expliquen i la preserven. Hi ha una riquíssima tradició oral, on encara existeixen elements antics que són fonamentals per a la cohesió cultural dels col·lectius indígenes. El llenguatge, com diu Parry, té un rol fonamental per la història dels pobles. I, a Mèxic, és clau perquè, a través de mites i històries, s'han conservat conceptes i formes d'organització que avui reutilitzen per a noves situacions socials. ◀

“

Els zapatistes diuen que no es pot canviar el món, però potser es pot crear un món nou. Es tracta de crear un teixit de relacions noves però també molt arrelades a una tradició indígena

”

La Llei de Dones zapatista

Les comandantes *Susana* i *Ramona* de l'Exèrcit Zapatista d'Alliberament Nacional (EZLN) van ser les encarregades de recórrer desenes de comunitats zapatistes per parlar amb els grups de dones i elaborar la Llei Revolucionària de Dones. El text va ser presentat, votat i aprovat el 8 de març de 1993 com una part de les lleis revolucionàries de l'EZLN.

D'acord amb l'antropòloga Sylvia Marcos, de la Xarxa de Feminismes Decoloniales, la Llei de Dones és fonamental: les dones aconsegueixen espais d'autoritat importants dins el govern autònom. Això ha permès resoldre problemes molt greus com l'alcoholisme: l'home s'emborratxava i, quan tornava a casa, colpejava la seva esposa. Ara, les dones poden denunciar-ho i l'agressor és castigat per les autoritats comunitàries.

En un comunicat publicat el febrer de 2013, diverses dones de les bases de suport de l'EZLN van comentar la Llei de Dones zapatistes i van reflectir el concepte de paritat, la recerca d'un equilibri entre dones i homes: "El meu nom és Guadalupe (...) Ocuo el càrrec de promotora d'educació i represento el Caracol II Resistència i rebel·lia per la humanitat, de la zona dels Alts de Chiapas (...). Nosaltres, des de dins de l'organització, veient la manca de drets que patíem com a dones, vam creure necessari lluitar per la igualtat de drets entre homes i dones; va ser així com es va dictar la nostra Llei Revolucionària de Dones (...). És molt important que, en aquesta anàlisi, no només hi participem les dones; també necessiten la participació dels homes perquè escoltin el que pensem i el que diem. Si estem parlant d'una lluita revolucionària, no la farem només els homes o només les dones, és una tasca de tots, una tasca del poble i, com a poble, tenim nens, nenes, homes, dones, joves, adults, adultes, ancians i ancianes. Tots tenim un lloc en aquesta lluita i, per això, tots hem de participar en l'anàlisi i en les tasques que tenim pendents".

El decreixement com a alternativa

Moltes periodistes, amistosats i gent acadèmica anomenen Jean Robert "arquitecte desprofessionalitzat" perquè –explica el poeta mexicà Javier Sicilia– va abandonar la construcció de bancs a Suïssa per fabricar banys ecològics i acompanyar processos d'autoconstrucció social i política. No obstant això, com a filòsof i historiador, s'ha dedicat a analitzar diversos aspectes de la societat industrial moderna. Un és la crisi econòmica, sobre la qual ha escrit diversos assajos i un llibre titulat *La crisis: el despojo impune. Cómo evitar que el remedio sea peor que la enfermedad* (JUS, 2010), centrat en la crisi financera que esclatà el 2008.

Per a Robert, el problema fonamental és que l'economia moderna

es basa en el concepte d'escassetat. És a dir, en l'ús i la transformació d'un bé comú –com l'aigua– en un producte, el valor del qual augmenta a mesura que és destruït i esdevé escàs. En aquest sentit, és "la invasió dels dominis de gratuïtat": convertir els béns comuns gratuïts, que haurien de ser-ho per a tothom, en productes mercantils als quals només accedeix la gent amb diners.

Amb aquesta lògica de voracitat, l'economia ha perdut la seva raó de ser perquè, originalment, significava "la cura de la casa" (*oikonomia*), que implica la conservació de les gratuïtats, l'accés lliure o el dret de qual-sevol persona als recursos naturals i els productes generadors per la so-

cietat: educació, salut, sostre, terra, alimentació, etcètera. Davant una situació amb resultats desastrosos, com l'acumulació de riquesa en poques mans i els milers de persones empobrides, Robert s'inclina pel decreixement. Un decreixement raonat que torni a la "cura de la casa", a la conservació i l'accés de tothom a les gratuïtats. Això pressuposa prescindir de determinades formes de confort, de certes mercaderies que són producte de l'economia moderna. Per altra banda, també implica buscar o recrear formes de subsistència alternatives, allunyades de l'economia dominant. I el més important: "Assegurar els mitjans de sosteniment del més feble".

Llavors per fer brotar la tradició

Els bancs de llavors de Catalunya s'encarreguen de la recerca, recuperació i catalogació de gèrmens utilitzats històricament. S'ha demostrat que aquestes grans funcionen molt bé en l'agricultura ecològica per la seva adaptació al medi

Maties Lorente
@mtsloriente

El banc Esporus posa una atenció especial a preservar la informació cultural relativa a cada llavor

Els grups d'autoconsum solen interessar-se més per aquestes grans que la pagesia convencional

Uns quilòmetres al nord de Vic, el riu Ter es caragola formant una corbella i salvant alguns dels turons que esguiten la Plana de Vic. A la part de dins del meandre, com una península fluvial, un penyal orientat al migdia sobresurt cinquanta metres per sobre de la riba del riu. Des del peu del cingle, el bosc s'estén suaument fins a trobar els xops que poblen les dues vores del corrent. Més enllà, les muntanyes i més bosc.

Aquest és l'indret on trobem el poblat de l'Esquerda, habitat en diversos períodes històrics. Hi ha restes de l'edat del bronze final, però les més importants són les ausetanes i les del període medieval. L'ausetà era un poble ibèric que es va assentar a l'alt de l'espadat des del segle VIII fins al segle I aC. Allà, arribaren a edificar una muralla i diverses construccions, com torres i sitges. El lloc no tornaria a ser ocupat fins al segle VII, quan s'hi va instal·lar el poble visigot, que va viure sobre l'assentament ibèric -com han demostrat les excavacions arqueològiques posteriors- i hi va afegir noves edificacions.

Fa un temps, l'equip d'arqueòlogues del Museu de l'Esquerda va trobar unes llavors cremades entre les restes durant l'excavació d'un graner del segle XVIII. Perquè, a tocar de les construccions, les poblacions humanes van començar a cultivar la terra per poder sobreviure. Una font de subsistència que, tot i el decreixement viscut durant l'últim segle, continua essent fonamental per a la comarca.

Bancs d'història

Actualment, l'Esquerda pertany al municipi de Roda de Ter, localitat on, cada any des de 2013, se celebra la Fira de la Llavor tradicional. Un dels objectius de la trobada, com s'explica al seu lloc web, és "afavorir el contacte entre productores i consumidores, a més de fomentar la cooperació entre pageses i artesanes que produeixen aliments ecològics i de proximitat". Fruit d'aquest intercanvi entre persones interessades a impulsar el model agroecològic, va sorgir la idea de crear un banc de llavors tradicionals. "A l'Esquerda, es van trobar restes ibèriques amb mostres de blats antics, fet que va despertar el nostre interès. Això, juntament amb les grans que van mostrar des de la Fira, va fer que decidíssim emprendre el projecte del banc", explica Jaume Fernández, un pagès de Santa Eulàlia de Riuprimer que va participar en el projecte des de l'inici.

A Catalunya, en aquell moment, no hi havia massa bancs

Veus amb **V** de Vinader

Memòria i homenatge a **Xavier Vinader**, periodista d'investigació que va morir el dia 9 d'abril als 68 anys. Va desemmascarar la ultradreta i els seus vincles amb les forces de seguretat. Per aquest motiu, va patir dos atemptats i un intent de segrest. Tres dels seus reportatges, centrats en la guerra bruta al País Basc, el van dur a l'exili i a la presó. Disset persones expliquen com el van conèixer i què ha suposat per a elles

La papallona Vinader

Sònia Bagudanch
@sbugudanch
Periodista

La carrera del periodista francès Jean-Dominique Bauby es va estroncar el 8 de desembre de 1995, dia en què va patir un atac cerebrovascular que el va deixar immòbil. Tenia el cervell en perfectes condicions, però era captiu del seu cos. Només podia moure l'ull esquerre, però en va tenir prou per aconseguir escriure ocularment i publicar les seves memòries, *L'escafandre i la papallona*.

Un arbre ahir esponerós se'ns ha tornat esqueix, s'ha assecat i s'ha esvanit. Com Bauby, des del seu particular escafandre, Xavier Vinader fou el tronc que resguardà i donà ombra a tots aquells que volgueren aprendre del seu mestratge. Bauby va adaptar-se a la seva presó carnal per viure en la llibertat de la seva imaginació. Des de la presó del seu temps, Vinader va ser la papallona que va burlar les reixes d'un país encara molt menut.

Bauby va morir el 9 de març de 1997, deu dies després de la publicació del seu llibre. L'atzar ha volgut que Vinader ens hagi deixat unes setmanes després de l'emissió del documental sobre la seva vida. ◀

Un home valent

Jordi Borràs
@jordiborràs
Fotoperiodista i il·lustrador

Tinc el llibre que t'havia de portar a la propera trobada sobre la taula. Una bestreta per l'arròs que t'havia promès i, mesos després, encara no havíem pogut concretar... De fet, el llibre era -sobretot- una excusa més per tornar-te a escoltar.

No feia pas massa que ens coneixíem. Ens va presentar un dels teus millors deixebles, algú que -ja ho saps- es fa estimar tant com tu. Honestetat, clarividència, mestratge i un magnetisme especial que em va atrapar des de la primera conversa. Aquella curiositat infantil que hom perd amb els anys, tu la tenies intacta i a flor de pell. Aquesta ha estat, segurament, una de les teves millors virtuts. L'ansia per saber, entendre i explicar les veritats més incòmodes i una traça única per escriure articles com punys amb una valentia immensa dins el cos d'home menut i tenaç.

I és en present que voldria escriure't, Xavier, i -en part- ho faig així perquè, sense cap mena de dubte, continues viu entre nosaltres, entre els teus escrits, entre el teu llegat. El millor homenatge: el Periodisme. ◀

'Malgré toi'

Gemma Garcia Fàbrega
@gemma_g_fabrega
Periodista de la 'Directa'

Vaig tenir la sort d'entrevistar-lo en més d'una ocasió i vaig ser ben afortunada de ser dolçament sotmesa a alguns dels seus *tercers graus*. D'entre moltes, tres grans virtuts del Xavier Vinader van ser l'escolta, la curiositat i la passió. Totes tres concentrades en la seva mirada trapella i el seu somriure constant. Així era Vinader, periodista i amic, és a dir, en essència.

Ell em deia que, als 70, fer periodisme polític requeria tenir capacitat de resistència i certes dosis de romanticisme; i jo pensava que, en els temps que corren, també. En les nostres trobades, amb les seves paraules, sempre ens ha transmès grans dosis de resistència. Va resistir la perversió del periodisme sense dubtar-ho ni un instant i, sobretot, va resistir l'individualisme, la competitivitat i l'egocentrisme. Antropològicament anticapitalista. És així. Vinader ens va ensenyar periodisme, però també a cooperar i a ser honestos i dignes.

Malgré moi, com deies, herència del teu exili a França, empeltaves tant que fins i tot, si bec whiskys, és per tu. N'han quedat molts pendents -ho dèiem- però, no pateixis, Vina. Continuarem resistint, fent periodisme amb coherència i cooperació. I tots els whiskys portaran el teu nom. ◀

L'arma de la paraula

David Bou
@dvdvbu
Periodista de la 'Directa'

Ens portàvem més de quaranta anys, però creu-me que, de vegades, no m'ho semblava. Amb tu, trobava tot allò que he descobert, neguitós per esbrinar-ho. La veritat silenciada, història mai acabada de la fosca nit que encara continua. La claror de la porta de casa, una finestra a la curiositat compartida, desig constant d'aprenentatge. Parlar i també escoltar, sempre cercant preguntes, moguts per la necessitat de trobar respostes. Barrejar la teva extensa experiència amb la meua inquieta consciència. Des de la humilitat que ensenya a estimar, sense el paternalisme que fa esgarriar. El compromís fet ofici, destapar la mentida per conquerir la llibertat. Superar contradiccions sense esquivar-les, amb honestetat i sense abaixar la mirada. Mai no ha estat fàcil, bé que ho sabies. Havies viscut el principi de la fi d'un règim que, més d'hora que tard, farem caure. Has apamat un terreny tortuós, ara tenim les eines i et prenem el coratge. Sobraven mites i no ens calien líders; en persones com tu, tenim els referents necessaris. La teva flama està més viva que mai, no deixarem que s'apagui. Voluntat i València. Sempre amb V de Vinader. ◀

L'aido' i la 'diké', dempeus

David Fernández
@HiginiaRoig
Periodista

Hi ha gent bona que no hauria de morir mai. Però, des d'aquest mal insondable de dir adéu, de saber del cert que ja res no serà igual i de copsar que el nus orfe d'un enyor inabastable tot just va començar ahir, queda despulat el més tendre dels agraïments, el temps compartit ensurt rere ensurt i tot l'après a cada pas. Estranya barreja de tristesa i orgull. Avui, ara i aquí, els últims de la fila, les de baix a l'esquerra, els dels marges i les tangents, els sospitosos habituals, restem en estricta intempèrie.

Amb V de Vinader. Mirall on mirar-nos, lloc comú on arregar-nos i bagatge acumulat on aprendre. *Profè* i comandant, lliçons llargues i somriures pràctics, memòria bullent i camí per fer, vas ser -i seràs- la nostra autoescola més fèrtil i insubmissa. Allà on ens vas ensenyar, directament, a avançar sempre -ni que fos a peu- per l'esquerra, a anar sempre en equip, a vigilar la velocitat i a no passar-nos -"ni de llestos ni d'estúpids"- amb el fre de mà.

Venint d'enlloc, de furetejar-ho tot a les palpentes, de burxar en cada foscor, heretarem de tu la vida i el teu *aido* i la teva *diké*, que dirien els grecs antics: decència i justícia. El teu sentit de decència permanent i el teu sentit de justícia infinit. Amb Vinader estem, amb Vinader ens quedem i amb Vinader seguirem. Gràcies per tot i per tant. *Grandola Vila Morena*, campió. *O povo é que mais ordena*. ◀

La independència el va fer llibertari

Iñaki Garcia
@inyaki_ellokal
Activista social al col·lectiu El Lokal

Quan mor algú amb tant valor, així, de sobte, deixa un buit i un sentiment de tristesa infinita. Perquè sempre ha estat aquí, molestant el foc poder, destapant les clavagues dels que fan la feina bruta, amb aquest somriure infantil, com si res. Des que vaig començar a resistir, a sortir d'allò establert i buscar altres maneres més lliures i justes de viure i lluitar, sempre em trobava amb en Xavier.

Gran periodista, però millor persona; lluitador incansable sense lligams amb res ni amb ningú, excepte amb la llibertat i la justícia i amb una alegria digna d'exemple. Va patir tot el que va explicar i mai no va fer marxa enrere, en cap moment ni enlloc. Per això va comptar amb el reconeixement de totes les persones que van lluitar i continuen lluitant i el desconeixement dels poders i les institucions. Aquesta rabiosa independència el va fer llibertari de cor i de pràctica. Ara, tot seran elogis, però la teva memòria inspirarà -com va inspirar la teva vida- els que lluiten per la llibertat sense restriccions. Salut company. ◀

De tocar paper, d'olorar tinta

Sara González

@Sara_DiariARA

Periodista, redactora de la secció de Política del diari 'Ara'

Xavi, tinc al meu calaix els dos diaris que t'havia de portar amb l'entrevista que et vaig fer. La vas veure a l'ordinador, però tu eres de tocar paper, d'olorar tinta. "Peligrú. Terratrèmol entrant per la porta!", em deies cada vegada que venia a casa teva. Però, en realitat, eres tu qui, durant hores, em sacsejava a mi: l'instint periodístic, el bolígraf guerrer, els cops de puny contra les pors i el somriure per davant de tot. Sempre el somriure. "No sóc gaire bona conductora, però som-hi", et vaig dir el 5 de març mentre empenyia la teva cadira a l'esglaonet de l'entrada del restaurant on vam dinar. "Per molt petita que siguis, força, dona, força", em vas dir. I au, vaig suar, però vam entrar. "Qui creu en aquesta professió, hi creu", em deies sovint. I sí, jo hi crec, però sobretot en tu, mestre. T'envio un diari per correu postal a la teva nova adreça, on de ben segur que ja ho estàs revolucionant tot. L'altre, deixa que me'l guardi per continuar tenint força a la professió. I a la vida. Gràcies. ◀

'Xavier Vinader maisua gogoan'

Martxelo Otamendi

Periodista, director del diari 'Berria'

David Fernández empenyia la cadira de rodes que et va dur a un dels vèrtex de la V l'11 de setembre passat. Aquest va ser l'últim moment en què ens vam saludar abans que marxessis (mai ningú no et va dur on no volguessis) a l'Olimp dels bons periodistes, dels de raça.

Si hagués sabut que estaves fent maletes, hagués aprofitat l'oportunitat per intentar convèncer-te que et quedessis encara un temps més amb nosaltres i amb els teus amics i amigues catalanes, sobretot. Hauríem pogut aprendre molt de tu, encara, a ser millors periodistes, més compromesos amb la funció de la nostra feina, a superar les dificultats que -de vegades- se'n fan impossibles, a viure amb el risc sabent que el producte final mereix l'esforç fet i les incerteses patides. Tu ets això i molt més, Xavier.

Els bascos i les basques et devem molt, pel teu atreviment d'entrar a la gola del llop per aclarir, amb les teves investigacions, molts dels episodis negres del nostre passat recent.

Hem perdut un mestre, però Xavier ens espera al final del camí. ◀

*El títol traduït al català: En memòria del mestre Xavier Vinader

No has mort, 'punyetero'

Jesús Rodríguez

@albertmartnez

Periodista de la 'Directa'

Saps, Xavi, ara aquesta colla d'arrepregats anem sempre amunt i avall amb llibreta i boli. Quines coses, tu. I hem descobert que no tot es troba a Internet. I, quan ens arriba una informació, la contrastem. Inèdit, eh! Encara et diré més -i això et sorprendrà-, parlem amb les fonts directes de la notícia -però, no ho diguis a ningú, és un secret professional. Ens has deixat un trosset de Vina a dins. O sigui que, si morissis, ens mataries a totes. I això no ho faràs, oi?

I com riuràs veient la fila que farem el dia de la cerimònia d'allò que en diuen enterrament. Ens miraràs pel forat del pany del cel. Serà la trobada més estranya de la història recent del nostre país. Fins i tot hi vindrà algun corrupte que parlarà bé de tu. Però aquest i d'altres no sabran que nosaltres, un dia, quedarem i parlarem d'ells i d'alguns temes que tenim pendents. Recordes?

I mentre escric això, en Pau, un company de la redacció -d'aquests que et feien dir: "Quanta jovenalla que teniu últimament per aquí"- em pregunta: "Aquells tallers de formació en investigació periodística, quan els reprendrem?". Aviat, aviat. I farem equip, un bon equip. I tu hi seràs. Ja et direm la data i et vindrem a buscar a casa si cal. Fins sempre. ◀

Antifranquisme i denúncia dels neonazis

Esteban Ibarra

@EstebanIbarraB

President del Movimiento contra la Intolerancia

"Un manotazo duro, un golpe helado... No perdono a la vida desatenta", deia el poeta Miguel Hernández en la seva elegia a la mort de Ramón Sijé des d'un dolor semblant pel seu amic, igual que el que ens produeix a nosaltres la pèrdua de Xavier Vinader.

Ens va impressionar per la seva valenta lluita contra l'extrema dreta tardofranquista i per aconseguir una gairebé impossible llibertat d'expressió durant la transició. Després, va alçar la seva veu per les víctimes del racisme i els crims d'odi i, quan vam estar sols, ens va acompanyar en la denúncia dels criminals grups neonazis; va assenyalar les responsabilitats institucionals i la seva indolència davant d'aquest problema tan greu i sempre va estar al nostre costat, en contra del punyent càncer de la xenofòbia i la intolerància. Xavier es va quedar, va quedar dins el nostre sentiment i la nostra saviesa. I li diem: "No t'allunyis gaire... que hem de parlar de moltes coses, company de l'ànima, company". ◀

L'ofici i el coratge del periodista

Miquel Ramos

@Miquel_R

Periodista

Ho vas fer, malgrat tot. Et vas encarar a la bèstia i et van voler fer pagar per deixar-la en evidència. Per mostrar al món que res no era com ens explicaven i que, precisament, l'ofici de periodista s'havia inventat per això, per explicar-ho, per posar llum on alguns insistien a mantenir l'obscuritat més absoluta, inclús quan deien que ja brillava el sol. Cal reconèixer els mestres com tu, els qui fan que no et sentes sol davant un monstre, els qui no callen ni es rendeixen al temps i a la por. Els qui van sembrar el camí per on alguns, humilment, pretenem caminar. Sense aparcar el compromís i surar per sobre del bé i el mal, com alguns pensen que s'ha de situar el periodista. Per alguns de nosaltres, els valors són l'equipatge imprescindible per aquest viatge; valors com l'amor, l'honestetat i el coratge. No ho entenem ni ho volem d'altra manera i tu ets un dels exemples més propers i més bons. I quan estiguem sols, rumiant si paga la pena aquesta història, continuarem pensant en tu. ◀

Tot per fer

Montse Santolino

Periodista

Si barrejaves les classes de Casaldàliga, els obrers al carrer i el Watergate, tot semblava possible. Parlant del seu llibre *Quan els obrers van ser els amos* sobre la vaga del 76 a Sabadell, Vinader recordava tots els homes i les dones a les quals la història havia passat per sobre. La millor gent. La més traïda i oblidada. Ell era un d'ells. Dels que, entre 1976 i 1982, van creure que podien tocar el cel, "que aquest país es podia transformar molt més".

Vinader va tornar el 1984, jo vaig sortir de la facultat el 1992 i mai ningú no em va parlar d'ell. La dècada (socialista) prodigiosa ho havia canviat tot i havia acabat amb la memòria de gent com ell. Per sort, tenia clar que calia passar el testimoni. Va fer costat a tots els cadells amb instint i quan, per fi, va petiparar TV3, va ser per criticar els grans mitjans i defensar el periodisme d'investigació de la *Directa*, *Crític* i *Cafè amb llet*. D'aquells com ell, som hereves. El 2011-2015 serà un altre període de somnis i possibilitats trencades? O farem periodisme i farem carrer per evitar-ho? Queda tot per fer. Caldrà fer-ho. ◀

Avui quedem per sopar

Manu Simarro
@manusimarro
Periodista

Sona el telèfon. Redacció de la *Directa*. Surto a pas ràpid i despenjo. "Hola, sóc el Xavier! Escolta, et truco per donar-te l'enhorabona pel que heu publicat del Mestre. Quina feinada, noi!". A partir d'aquí, tot són somriures, rialles, consells, fils nous, hipòtesis que caldrà verificar per posar llum allà on tot és fosc, aprenentatges que reptin amb la veu insegura. El Vinader és un crack. Un crack, un *catxondo*, un tio que t'esperona a no rendir-te mai, que t'indica el camí allà on no imagines que n'hi pot haver. Un mestre. Mai no podré agrair prou al Jesús i el David que me'l presentessin. Al voltant d'una taula, el Vinader encaixa la cadira i, un a un, ens pregunta en què treballem ara. A cau d'orella o amb una pregunta directa que deixa la taula callada. Compartim secrets i confessions. Ell ens ha ensenyat a investigar descobrint-nos detalls i tècniques. Tot -o gairebé tot- queda escrit en un paper. Cal trobar-lo. Tothom -o gairebé tothom- té boca. Cal saber fer-lo parlar. Avui, a sopar, convida el Vinader. Ens quedem massa coses per parlar. El millor homenatge, continuar furgant en la foscor, continuar posant llum a l'ombra. Amb V de Vinader i amb V de vida. T'estimem. ◀

Vinader, el difícil

Vicent Partal
@vpartal
Director de Vilaweb

A diferència de la majoria de gent que escriu en aquestes pàgines, jo no vaig conèixer personalment Xavier Vinader. Vaig parlar amb ell un parell de voltes, però no em puc considerar ni amic ni deixeble directe. I no ho pretenc.

Parle, per tant, com a lector, profundament admirador de la seua capacitat professional i del seu compromís ètic. Jo també era d'aquells que comprava l'*Interviú* per veure Vinader, encara que, a voltes, per la companyia, havia de passar un poc de vergonya davant la mirada d'aquell quiosquer del carrer Sagunt de València.

Sempre he sentit respecte per tots els periodistes que van lluitar contra la dictadura. Però cal deixar clar que el que va fer Vinader era molt més difícil, perquè ell va haver de lluitar contra la decepció de la democràcia. I no podem oblidar que, avui, és fàcil dir que el PSOE va portar el GAL i el crim d'Estat al paroxisme, ara que -excepte el rol de Felipe- tot està demostrat i arxidemostrat. Però, aleshores, molt pocs valents s'hi atrevien i Vinader ens regalà, a grapats i corrent un gran risc, informació pura, de la que fa mal. I ens va fer més lliures. ◀

Compartíem nom, amistats i passions

Xavier Urbano
@XaviUrbano
Cicle de música negra Say it Loud i Ateneu Popular 9 Barris

Poso un tema d'Otis Redding dels més coneguts, "The Dock of the Bay", gravat l'any 1967 a Memphis, als estudis Stax. I qui em ve al cap és Pepe Rei, un referent del periodisme d'investigació. I aquests dos fets inconnexos tenen plena coherència dins meu, sobretot gràcies al Xavi Vinader; de fet, marquen la relació que hi vaig tenir. Va ser gràcies o per encàrrec del Pepe que vaig conèixer el Xavi. I aquí va començar la nostra relació. Esporàdica, però curiosa. Cada cop que ens trobàvem, una pila de llibres marcava el tema sobre el qual estava donant voltes: el Gremi d'antiquaris, el Mossad, el Vietnam... Però, l'última vegada que vaig anar a casa seva, després de temps de no fer-ho, vaig descobrir una pila diferent. Estava encapçalada per un llibre sobre Stax -segell i so de referència de la música negra dels 60 i 70- i, sota aquest llibre, una dotzena més: Motown, Black Power, Blues... Se'm va obrir un nou univers a compartir i aprendre amb el Xavi, convidar-lo al cicle de música negra, quedar un dia per escoltar temes... Al final, tot ha quedat en propòsits. Però, aquell dia, em vaig endur la immensa i secreta alegria de comprovar que, a banda de nom i amistats, compartíem passions. I penso que, al final, encara que sigui en la distància infinita, no hi ha res que uneixi més. ◀

Periodisme lliure

Xavier Montanyà
Periodista i escriptor

Quan la guerra s'ha guanyat, els més valents en el combat contra l'enemic esdevenen perillosos per l'amic. Quan aquest pren el poder, els margina. Sap que no faran un pas enrere, ni per prendre impuls. Cal evitar que serveixin d'exemple. N'he conegut molts. És el cas, per exemple, dels passadors anarquistes del Pirineu -tan útils en la resistència als nazis- o el dels comunistes xilens que es van jugar la pell contra la dictadura. Quan es van instaurar les democràcies, els seus els van allunyar del camp de batalla. Són homes lliures, independents, gent d'acció, fidels a un compromís, fins al final.

És el cas, també, de Xavier Vinader, un dels periodistes d'investigació més combatius contra l'extrema dreta i el terrorisme d'Estat. Quan ja no hi va haver perill d'involució, el periodisme oficial del nou règim el va marginar.

Però perdre una batalla no és perdre la guerra. Vinader, com Charlie Parker, ja estava tocant el demà. Es va aplicar -alegre i generós- a sembrar en els cors més joves la llavor del periodisme de sempre, el seu, el d'Albert Camus: "Periodisme lliure: lucidesa, desobediència, ironia i obstinació". Gràcies a ell, tenim, tenim, més capacitat de foc. Fins a la victòria. Sempre. ◀

Vigila'ns, Xavier, des del silenci en què ens has deixat

Mònica Terribas
Periodista, directora d'El Matí de Catalunya Ràdio

L'ofici de periodista no ha estat, no és i segurament mai no serà un ofici lliure del tot, però l'aspiració ha de ser sempre exercir-lo en llibertat. És per això que perdre en Xavier Vinader és perdre un horitzó desitjat, perquè, a ell, el va governar la voluntat de ser un periodista lliure quan això implicava persecució, exili, processos judicials, presó i sovint incomprensió dels lectors, poc acostumats a la veritat. En Xavier ens ha demostrat que fem periodisme quan la realitat no s'emascara en benefici de ningú que no sigui la societat. Fa setmanes, el vaig entrevistar gràcies al documental sobre ell dels companys Àngel Leiro i Xavier Montanyà. Quan el sentia parlar sobre el periodisme actual m'anava fent petita i pensava: quanta feina que tenim per fer-te justícia.

Havia de ser desesperant per a en Xavier veure que exercim el periodisme d'emergèn-

cia, "estar en directe", per no dir massa res de nou. I ens omplim la boca dient: no hem deixat d'informar. Segur? Segur que el que fem és difondre informació, dades endreçades, pensades per algú que té interessos concrets i que no sempre posem en discussió quan toca, perquè vivim segregats per la por de perdre la feina o posicions en el nostre particular rànquing d'èxit? Però no tenim temps de remugar perquè el periodisme continuarà aspirant a ser lliure, un procés permanent de lluita amb nosaltres mateixos, perquè som responsables del que fem i, sobretot, del que no fem, siguin quins siguin els condicionants.

Xavier, quan sortim del carril on ens has situat, avisa'ns, ara des del teu silenci. Discreta-ment i sense retrets, com has fet sempre, però que ho sentim. Vigila'ns, *sisplau*. ◀

Jaume Fernández ha participat en el banc de llavors de Roda de Ter des del primer moment / SARA BLÁZQUEZ

de llavors en funcionament. Un dels grups que ja treballava en la recuperació de granes tradicionals era el Centre per la Conservació de la Biodiversitat Cultivada Esporus, a Manresa. Fernández explica la importància de l'experiència d'aquest centre en la implementació del banc de Roda de Ter: "Fa dos anys, amb l'ajuda d'Esporus, vam crear un grup de gent encarregada de tirar endavant el projecte".

Xènia Torras forma part del col·lectiu l'Era, encarregat del banc d'Esporus. A la fira de Roda de Ter d'enguany, parla de la motivació que hi va haver darrere la iniciativa, que va sorgir fa dotze anys: "Quan parlàvem de varietats adaptades, de producció ecològica, ens vam adonar que havíem de canviar el xip, canviar la manera de cultivar per no haver d'aplicar res als conreus, per haver de fer el mínim possible...". Quan ho van fer, van ser conscients d'un factor important: "Ens vam adonar que les varietats tradicionals eren les que responien millor perquè eren les que estaven més ben adaptades i necessitaven menys *inputs*". El pas següent va ser anar a buscar les llavors, recollir-les i guardar-les per poder-les fer servir quan fos necessari.

A Roda de Ter, treballen en la mateixa línia. L'objectiu és conservar llavors ecològiques i tradicionals de la comarca, però no solament aquestes. "També conservem qualsevol tipus de llavor que ens arribi a través d'esdeveniments com la fira. Enguany, fins i tot n'han arribat del Senegal, Mèxic o Romania", explica Fernández.

Memòria soterrada

Quan arriben les granes, el procediment acostuma a ser semblant a tots els bancs de llavors. Emmagatzemen el gra i en recopilen les dades, tantes com poden: nom, nom científic, procedència, dades de la persona que fa arribar les llavors... Posen una atenció especial a la informació cultural, que "és quasi tan important com la genètica, perquè és la que sustenta la nostra estructura agrària social", comenta Torras.

Als bancs, s'hi conserven tot tipus de llavors, però n'hi ha algunes que generen més interès. "Donem importància a les llavors que s'utilitzaven abans i que s'estaven perdent", declara Fernández, que posa com a exemple el pèsol tirabec: "És molt conegut entre la gent gran de la comarca, però no tant entre la gent jove. Amb el banc de llavors, oferim l'oportunitat de conèixer varietats antigues a les noves generacions". A Esporus pensen el mateix: "Quan vam començar, ara fa dotze anys, persones de 65 a 70 anys ens feien arribar les mostres. Ara, en tenen 75 o 80. Com que no hi ha relleu, el problema és que s'acaben perdent. D'aquí la urgència de crear el banc. No només ho hem

de fer, sinó que ho hem de fer ràpidament", explica Xènia Torras. La tasca del banc, però, no acaba amb la classificació de les granes. Per conèixer la resposta de les noves espècies als diferents mètodes de cultiu ecològic, cal calendaritzar i planificar

el seu creixement per poder fer un seguiment de l'evolució de la planta. La informació es difon perquè arribi al màxim de gent implicada en la producció ecològica possible.

En molts casos, la recerca no comença per la gent que es dedica a la pagesia. "Majoritàriament, no són ells qui ens demana aquest tipus de llavors, però, de mica en mica, ens hem adonat que existia una demanda procedent dels horts i els grups d'autoconsum. Demanen aquestes varietats i fan que els pagesos comencin a buscar-les i a interessar-s'hi...", comenta Torras. Per al banc de Roda de Ter, la idea de crear un dipòsit anava molt lligada a l'agricultura ecològica: "El que ens interessa és preservar el conreu ecològic. Agafem diverses llavors, però promovem l'intercanvi de llavors ecològiques i fem activitats relacionades amb l'ecologia i l'agricultura ecològica", expliquen des del col·lectiu.

En aquestes trobades com la Fira de la Llavor de Roda, les persones que estan interessades en l'agricultura ecològica poden intercanviar coneixements i productes que ajuden els seus conreus. Tot i així, les noves tecnologies són importants. "La majoria de les llavors ens arriben gràcies a esdeveniments com les fires. També hi ha gent que se n'assabenta a través dels mitjans de comunicació locals o Internet. Això ha fet que ens adonéssim que aquests intercanvis interessin més gent de la que ens pensàvem", afirma Fernández. Però la xarxa no ho és tot. "És molt important que la gent ho vegi i posar l'agricultura ecològica i les llavors tradicionals al seu abast", conclou Torras.

Durant molts anys, a aquestes altures del Ter, les fires servien per a un intercanvi de subsistència. Ara, amb l'ajuda de les noves tecnologies, serveixen per compartir coneixements. Tot plegat, per poder cultivar com es feia antigament a la plana on ara s'alcen les runes de l'Esquerda. ◀

La Fira de la Llavor de Roda de Ter es consolida amb la seva tercera edició

L'organització de la trobada ha valorat molt positivament la fira d'enguany, celebrada els dies 5 i 6 d'abril. En total, hi han participat 24 parades de productores i col·lectius. A l'espai proper al Molí del Pou, on trobem el banc de llavors de Roda, s'hi podien degustar productes agroecològics –com cerveses i formatges–, trobar planter per als cultius o buscar bibliografia sobre agricultura ecològica.

Xevi Quirante, un dels organitzadors de l'esdeveniment, destaca les activitats

que s'hi han dut a terme: exposicions, xerrades, tallers i passejades. També parla de la finalitat de l'esdeveniment: "Volem crear cohesió i consciència al voltant de l'agricultura ecològica. Per això programem actes amb persones expertes que poden difondre el coneixement entre la gent de la comarca que està interessada en aquest tema". Un exemple d'això va ser el debat sobre el model de pagesia a la comarca: "Crec que un dels punts forts de la fira és el seu contingut teòric", destaca Quirante.

Dieta paleolítica. Que els necis no ens impedeixin estudiar amb els inquietos

Marc Daroca
@darocaforpi
Historiador

Des de fa anys, diversos nutricionistes exploren els possibles efectes beneficiosos de menjar aliments pels quals l'ésser humà està genèticament adaptat

Un seguit de gurus han vist en aquests estudis una excusa per poder vendre un nou miracle dietètic, el definitiu per obtenir un físic adequat als patrons establerts

Darrerament, l'anomenada paleodieta s'ha posat de moda i han proliferat infinitat de blocs, llibres i fòrums sobre aquesta qüestió amb una base científica nul·la. Moltes sabem de companyes de feina, de classe o familiars que la practiquen i afirmen que té uns resultats bons i immediats, principalment (però no únicament) pel que fa a la pèrdua de greix corporal. O sigui, a l'adequació estètica als cànons establerts.

Però, de què parlem quan parlem de paleodieta? Primerament, cal diferenciar dos sentits principals del terme dieta. Per una banda, es pot entendre com l'esquema alimentari general d'un individu o una comunitat. També es pot definir com un règim en el menjar i el beure consistent en el control dels aliments ingerits amb la intenció d'aconseguir objectius concrets, ja siguin estètics o de salut.

Alimentació i evolució

La nutrició paleolítica es basa en el principi de la nutrigenètica (disciplina emergent) que afirma que el millor esquema alimentari per a un organisme és aquell per al qual està adaptat evolutivament. Aquesta línia de raonament condueix a observar què menjaven els nostres avantpassats i, principalment, què no menjaven.

En aquest sentit, s'estableix un abans i un després en el pas del paleolític al neolític (amb el naixement de l'agricultura) i s'observen les transformacions alimentàries produïdes arran de la revolució industrial pel que fa a productes refinats, conservants, etcètera. Així, els defensors de la paleodieta suggereixen que la introducció de cereals, llegums, làctics i aliments processats, possiblement sense haver-nos-hi adaptat plenament (10.000 anys són pocs des d'una òptica evolutiva), pot tenir relació, juntament amb altres factors, amb les malalties pròpies de les societats occidentals o occidentalitzades, tals com les malalties cardiovasculars o els càncers. Així doncs, els aliments òptims suggerits pels nutricionistes que avalen el model són la verdura, la carn, el peix, els ous, el marisc, la fruita, els tubercles i els fruits secs.

Abans de res, cal tenir present que abordar debats sobre models alimentaris i les alternatives al model imperant mai no és senzill, tenint en compte el poc nombre d'estudis d'intervenció i les controvèrsies que sempre comporta, també dins el camp científic. Per aquest motiu, no és senzill tenir una posició

clara al respecte. Quan s'enceten aquests debats, a més, tendim a supurar una defensa aferrissada del model imperant i a confondre la ciència amb el fet de seguir el que dicten les autoritats sanitàries i nutricionals oficials. Cal que ens adonem que aquesta és una reacció poc crítica i, per tant, poc científica. També existeix la tendència d'exigir més evidències científiques a les propostes alternatives que a la imperant.

Un model amb defensors diversos

Per tractar la qüestió d'una manera rigorosa, és important no posar al mateix sac dues cares molt diferents del que es coneix com a paleodieta. Per una banda, tenim una sèrie de nutricionistes que, des d'una òptica científica, suggereixen les hipòtesis esmentades i reclamen estudis amplis per poder arribar a evidències sobre quin és el model alimentari òptim per al nostre organisme, com a espècie i com a individus. Per l'altra, tenim tot un seguit de gurus que han trobat un temple per poder difondre (i vendre) la paraula d'un nou miracle que serà, ara sí, el definitiu per obtenir un físic que s'adeqüi a les exigències dels patrons estètics establerts per la simbiosi entre patriarcat i capitalisme.

Aquests pirates de la nutrició es detecten perquè enfoquen la dieta des d'una òptica estètica. Prometen resultats ràpids, prometen estar avalats per la comunitat científica repetint conclusions simplistes extretes d'un únic estudi i, per descomptat, fan recomanacions enfocades a la compra d'algun llibre o producte. Alhora, guarneixen les restriccions nutricionals acompanyant-les d'un estil de vida que esdevé banda sonora de més d'un atemptat al nostre organisme. En aquests llibres de nul·la rigor, a diferència dels escrits dels nutricionistes defensors de la paleodieta, s'acostuma a recomanar una ingesta excessiva de proteïna i la pràctica supressió dels hidrats de carboni. L'esquema és pastat al de la famosa dieta Dukan, qualificada de nociva per a l'organisme en múltiples ocasions. De fet, Pierre Dukan va ser expulsat del col·legi de metges francès per la recomanació, difusió i comercialització d'aquest mètode.

Segurament és gràcies als gurus que la paleodieta ha pres tanta volada i s'ha popularitzat en el mercat dietètic perquè, en el camp científic, ja fa trenta anys que se'n parla i es discuteix. És important remarcar que els nutricionistes que l'estudien no proposen una eliminació dels hidrats de carboni, sinó un canvi

/ FRANÇOIS PAGÈS

en la font dels hidrats: prenem com a model la dieta mediterrània, substituïm el cereal per tubercles, verdures i fruites i estarem practicant una paleodieta totalment saludable.

El debat científic

Els orígens de tot plegat es remunten a l'any 1985, quan el doctor en medicina Boyd Eaton i el seu company antropòleg Melvin Konner publiquen un article a la prestigiosa revista *The New England Journal of Medicine* i, posteriorment, en altres publicacions de nutrició i d'antropologia.

Els darrers anys, diversos nutricionistes defensors de la dieta paleolítica (que ells prefereixen anomenar dieta espècie-específica, que reflecteix el principi nutrigènec esmentat anteriorment) com Pedro Carrera, Oscar Picazo o Malean Fontes han tractat el tema i han publicat diversos articles científics

on expliquen els seus estudis sobre el risc de contraure certes malalties en individus de comunitats no occidentalitzades. Als seus assajos, plasmen el risc baix o nul existent en aquestes comunitats i defensen que el motiu d'aquest fet és que aquests individus estan adaptats genèticament a l'alimentació i l'ambient en què van sobreviure els seus avantpassats, que van condicionar els seus gens.

Els elements que tenen en compte a l'hora d'explicar aquest risc baix són la pràctica d'una dieta espècie-específica, l'estrès no crònic, l'activitat física regular, l'exposició solar adequada, els ritmes circadians adequats (en especial, el cicle del son), l'exposició a microbis i la baixa exposició a contaminants ambientals. Subratllen que, per contra, el model occidental anomenat americà no solament és hipercalòric, sinó que el 50% de l'energia que obté prové de cereals, làctics, sucres, edulcorants

i aliments processats que no consumien els nostres avantpassats i pels quals no estem adaptats genèticament. Alhora, els individus de les societats occidentals estan subjectes a factors com l'estrès psicològic crònic, un sedentarisme mai viscut anteriorment com a espècie, una baixa exposició solar, uns ritmes circadians inadequats i una alta exposició a contaminants ambientals. Tot això configura un fenotip o entorn subòptim, tot i que, en última instància, el que determinarà el desenvolupament de malalties en l'individu serà el seu genotip: no podem afirmar que tots els fumadors desenvoluparan càncer de pulmó, però no podem recomanar fumar, en absolut.

Un impediment per a l'obtenció d'evidències és la dificultat d'accedir a un finançament per fer investigacions que poden posar en qüestió la indústria alimentària, els principals sectors de la qual inclouen la producció de cereals, làctics i aliments processats, els tres elements principals que qüestionen la dieta paleolítica. Tot i així, des de l'acadèmia, també hi ha veus crítiques davant aquests plantejaments. L'any passat, la biòloga Marlene Zuk, de la Universitat de Minnesota, va publicar el llibre *Paleofantasy: What Evolution Really Tells Us about Sex, Diet, and How We Live*, on critica els defensors de la paleodieta. L'autora sosté que l'evolució és permanent i constant i que, d'ençà del naixement de l'agricultura al Neolític, hem desenvolupat l'adaptació a aquests aliments.

Zuk posa com a exemple la lactosa: només s'aprecia tolerància en l'etapa adulta en l'espècie humana, gràcies a la presència de lactasa, l'enzim que fa que la puguem digerir. Això és producte d'haver-la ingerit durant un llarg període de temps; la selecció natural ha fet la resta. No obstant això, cal tenir en compte que prop del 40% de la població pot desenvolupar intolerància a la lactosa i que es tracta d'un cas concret entre els milions de proteïnes que ingerim. La resposta que donen molts defensors és que, allà on no arriba la selecció natural, hi ha d'arribar la selecció cultural: per què hem d'exposar-nos a les inclemències de la selecció natural per poder adaptar-nos, d'aquí milers d'anys, als elements que introduïm a la nostra dieta si tenim els coneixements que ens permeten definir el model òptim per al nostre moment evolutiu?

En alguns sectors, el llibre de Zuk s'ha entès com una resposta al perfil neci definit anteriorment, més que no pas com un atac als científics que creuen que cal investigar més per resoldre científicament la infinitud de debats que hi ha al voltant de la nutrició. Que els necis no ens impedeixin estudiar amb els inquisits. ◀

22-23

Mèxic persegueix els migrants procedents de l'Amèrica Central per dificultar el seu accés als EUA

24

Un grup nacionalista ucraïnès reivindica l'autoria dels assassinats de quatre periodistes

Democràcia radical enmig de la guerra

La regió de Rojava, al Kurdistan siria, impulsa el Confederalisme Democràtic, fonamentat en la participació de base, malgrat l'amenaça d'Estat Islàmic

Gemma Garcia
@gemma_g_fabrega
Suruç (Kurdistan)

La zona continua afectada pels combats. Paral·lelament, les forces d'EI han destruït infraestructures, minat terres i contaminat pous

La Plataforma de Reconstrucció de Rojava afirma que serà la gent qui decidirà com reconstruir la ciutat, i no el Banc Mundial o l'FMI

Ahmed clava la mirada a l'horitzó on es desdibuixa la silueta del que va ser Kobane. L'esguarda en silenci, intentant localitzar la casa on va viure, que ara és un munt de runa. El 80% de la ciutat ha estat destruïda per Estat Islàmic (EI) i, en part, també, pels atacs aeris de les forces de la coalició internacional. Des dels poblats fronterers, no s'arriba a divisar ni una sola casa dempeus. Els únics senyals de vida són un parell de columnes de fum, algunes siluetes que deambulen enmig del paisatge devastat i les banderes onejants de les Unitats de Defensa del Poble (YPG) i les Unitats de Defensa de les Dones (YPJ), les milícies del Kurdistan Occidental que van recuperar la ciutat el mes de febrer. El diputat kurd del Partit Democràtic Popular (HDP) Ibrahim Ayhan va definir simbòlicament Kobane com "l'Stalingrad del segle xx" i va emfatitzar que el combat que s'hi lliura és en nom de tota la humanitat. A l'esquerra d'Ahmed, hi ha el cim on

El va imposar la bandera negra quan va irrompre a la ciutat i des d'on va bombardejar-la fins a deixar-la feta miques.

Fa poc més de cinc mesos que la família d'Ahmed va fugir de casa seva per poder sobreviure. Atemorit, recorda com les forces d'Estat Islàmic van assassinar alguns dels seus veïns i veïnes. La família va aconseguir creuar la frontera minada i, ja en territori turc, va ser retinguda i menyspreada per l'exèrcit durant més de vuit hores. Des d'aleshores, afortunadament, viuen a casa d'unes familiars, a poc més de 200 metres del que va ser casa seva, però en territori turc. A causa de l'artificialitat de les fronteres de la regió, molta població kurda té família a banda i banda. A pocs metres del camí que serpenteja la frontera, si creues la tanca de filferro, ja ets en territori siria, però l'exèrcit turc controla la zona.

Desplaçades i en perill

Des que, el setembre de 2014, El va començar a atacar Kobane fins que les milícies kurdes la van alliberar el febrer de 2015, milers de persones van creuar la frontera des de Rojava -Kurdistan siria- fins al Kurdistan turc. De les 126.000 que van arribar a la ciutat de Suruç, segons el responsable dels camps kurds Mustafa Dogal, 20.000 s'han allotjat als camps i la resta, a cases particulars o altres espais. D'un total de set camps de refugiades, sis estan gestionats directament pels grups kurds -sota jurisdicció del Partit Democràtic de les Regions (DBP)- i un, anomenat Afad, pel govern turc. Des de l'alliberament de Kobane, Dogal comptabilitza més de 50.000 retorns a la ciutat.

A Kobane, no només s'hi viu en unes condicions difícils, sinó que tornar-hi és perillós. El ha sembrat el terreny amb trampes explosives i mines, els pous d'aigua estan contaminats, les infraestructures, inhabilitades i, a més, l'existència d'incomptables cadàvers en descomposició representa una amenaça per a la salut. De moment, ja han mort més de 40 persones a causa de les explosions, fet que evidencia la urgència de desminar la zona. La gent que retorna s'allotja a les poques cases que han quedat dempeus i a les tendes habilitades per la municipalitat als afores. Sobreviuen sense aigua potable i amb només tres hores d'electricitat al vespre per als forns

Instantània de la celebració del any nou iranià per part de la societat kurda

Ahmed va escapar de Kobane. Ara, veu la ciutat des de l'altra riba / CARLOS CASTRO

que abasteixen la població, segons el darrer informe de l'ONG turca IMPR Humanitarian. El més urgent, per al Partit Unió i Democràcia (PYD) -expressió siriana del Partit dels Treballadors del Kurdistan (PKK)-, és que el govern turc obri la porta de Mürşitpınar, a la frontera, i permeti la lliure circulació de persones, material i ajuda humanitària. És necessari l'abastiment en sentit ampli perquè EI ho va robar tot: des del bestiar o el mobiliari fins al material hospitalari.

A Kobane, tot està per fer, però la Plataforma de Reconstrucció de Rojava té una cosa ben clara: "Ni el Banc Mundial ni el Fons Monetari Internacional no hi posaran els peus". Desitgen suport internacional, però és la gent, garanteix Mümin Agcakaya de la Plataforma, qui decidirà com reconstruir la ciutat. De moment, es plantegen la possibilitat d'habilitar una part museística.

La proposta política

Les milícies kurdes continuen combatent contra Estat Islàmic. El front se situa a només 30 o 40 quilòmetres de Kobane ciutat. Enmig d'una guerra, la regió de Rojava, organitzada en tres cantons -Efrîn, Kobane i Cizire-, representa una experiència d'autonomia democràtica on, malgrat tot, és més plausible implantar el projecte impulsat pel fundador del PKK Abdullah Öcalan, el Confederalisme Democràtic, basat en la democràcia radical, el feminisme i l'ecologisme. El 2012, en plena guerra civil, les forces del president de Síria van començar la retirada de la regió kurda i el PYD en va prendre el control. Els pobles i les ciutats es van començar a autoorganitzar en assemblees populars, comunes i consells. La gestió de les escombraries va ser un dels primers problemes que van abordar i solucionar. Per reactivar l'activitat econòmica, els treballadors i les treballadores s'han organitzat en cooperatives i també s'han col·lectivitzat terres. No és gens fàcil, però, trencar amb l'aïllament dels cantons: la presència d'Estat Islàmic a determinades zones impossibilita els intercanvis comercials dins de Rojava. I una part important dels recursos econòmics es destinen a sostenir les milícies.

La copresidenta del Kurdistan sirí, Asya Abdullah, subratlla que el projecte polític que estan desenvolupant no és només per a la població kurda, sinó per a tot Síria i l'Orient Mitjà. Es propo-

sen "resoldre conjuntament els problemes de la gent i, específicament, els de les dones, que han estat involucrades en el procés revolucionari des de l'inici". La reivindicació de la llibertat i la igualtat per a les dones és un dels pilars principals del Confederalisme Democràtic, que contempla el principi de copresidència a totes les institucions. Per a Elif Kaya, del moviment de dones, aquesta mesura contribueix a evitar la monopolització del poder i a descentralitzar-lo.

Tant a la part siriana com a la turca, s'hi desplega un fort moviment kurd de dones sota el paraigua del Congrés de Dones Lliures (KJA), que s'articula a través de diverses organitzacions, cooperatives, agències de premsa o acadèmies. Als espais d'aprenentatge de les acadèmies, les dones discuteixen, es formen i fan recerca per redefinir la seva existència al marge dels estats i de l'opressió masculina. El primer objectiu és conèixer la realitat de les dones i lluitar contra qualsevol tipus d'opressió. L'acadèmia Diyarbakır Kadın Akademisi Derneği, a Amed (Kurdistan turc), funciona des de fa cinc anys: hi estudien la història de les dones, reflexionen sobre les polítiques de gènere i aprenen la *jinelogia*, ciència de les dones, que respon a la ciència condicionada pel sistema patriarcal i desenvolupada amb una mirada masculina.

Tot i que compten amb contextos i limitacions ben diferents, el Kurdistan turc i el sirí comparteixen projecte polític. Ara bé, arran del buit de poder central d'una Síria en guerra, el Confederalisme Democràtic s'esta desenvolupant més plenament a Rojava. En canvi, al Kurdistan turc, la comunitat kurda es troba lligada a institucions turques i condicionada per les polítiques repressives. Des de 2009, el govern turc ha empresonat prop de 10.000 persones kurdes per motius polítics i només n'ha alliberat poc més de 2.000. Ara, el procés de pau a Turquia viu un moment crucial. Durant el darrer Newroz -diada nacional kurda-, Öcalan va transmetre la necessitat de fer un congrés per acordar la fi de la lluita armada. El Kurdistan, la nació sense Estat més gran del món, ha superat la consecució de l'Estat-nació i té la intenció d'establir estructures federals que formin una confederació a l'Iran, Turquia, Síria i l'Iraq. Abdullah Öcalan ho va escriure i la societat ho està duent a la pràctica. ◀

Una transformació política en procés

El projecte s'ha cuit a foc lent. Moltes persones kurdes vinculades al projecte del Confederalisme Democràtic s'entossudeixen a remarcar el caràcter de procés. La lluita que va iniciar el PKK es remunta 40 anys enrere, durant els quals els kurds i les kurdes han estat etiquetades de terroristes per la comunitat internacional. El PKK va néixer alineat en una òrbita marxista-leninista, però, ja al segle XXI, Öcalan -empresonat des de l'any 1999- es va començar a impregnar d'influències anarquistes fins a concretar aquest viratge ideològic en el Confederalisme Democràtic.

Öcalan -que, tot i que ho va intentar, no el va arribar a conèixer- basa bona part de les seves idees en l'estatunidenc Murray Bookchin. De fet, confinat a la presó de l'illa d'Imral, al mar de Màrmara, ha llegit algunes de les seves obres. Bookchin va defensar una societat no jeràrquica basada en l'ecologia, la democràcia directa i el municipalisme llibertari, elements que s'entreveuen al text base escrit per Öcalan. Aquests són alguns dels seus principis:

> **Autodeterminació:** el dret a l'autodeterminació de les persones inclou el dret a un Estat propi. No obstant això, la fundació d'un Estat no incrementa la llibertat de la gent.

> **Paradigma social no estatal:** no estar controlat per un Estat. Al mateix temps, el confederalisme democràtic és el projecte original organitzacional i cultural d'una nació democràtica.

> **Participació de base:** els processos de presa de decisions rau en la comunitat. Els nivells superiors només serveixen per la coordinació i la implementació d'aquesta voluntat col·lectiva.

> **L'Orient Mitjà:** la democràcia no pot ser imposada pel sistema capitalista i els seus poders imperials. La democràcia de base és l'únic apropament que pot ser tolerat per diversos grups ètnics, religiosos i de classe.

> **Moviment antinacionalista:** el confederalisme democràtic apunta la consecució del dret a l'autodefensa de la gent a través de l'avenç de la democràcia a tot el Kurdistan, sense qüestionar les fronteres polítiques existents. La seva meta no és la fundació d'un Estat-nació.

A la caça de migrants

El Pla Frontera Sud augmenta la pressió policial al sud de Mèxic. L'objectiu és dificultar que persones provinents de l'Amèrica Central arribin a la frontera dels Estats Units

Clara Sanchez Mas
Tabasco (Mèxic)

Cada dia, milers de persones transiten per Mèxic arriscant la vida. Ho fan amb el somni d'aconseguir unes condicions de vida més bones per elles i les seves famílies als Estats Units. El corredor de migrants que travessa el país està considerat un dels més importants del món, però, a la vegada, també un dels més perillosos. El trajecte compta amb innumerables dificultats, a més de molta violència. Les persones que opten per aquesta via han de superar els perills d'agafar la *Bèstia*, el tren que creua tot el territori mexicà. No només hi ha un risc molt alt de caure i morir atropellada o patir amputacions, sinó que, dalt del tren, també s'hi produeixen segrestos, extorsions i violacions constants per part de grups del crim organitzat. Aquestes amenaces són molt presents al llarg de tot el trajecte, que pot acabar interromput abruptament a les portes del país anhelat si les viatgeres són capturades per la policia migratòria. A la fi, són molt poques les persones que aconsegueixen assolir el seu destí.

Des de la Casa del Migrant de la 72, a Tabasco (Mèxic), Ruben Figueroa, defensor dels drets humans, membre del Moviment Migrant Mesoamericà i expert en migració centreamericana, explica que, per comprendre aquest fenomen, primer cal conèixer la situació en què viuen aquestes persones als seus països d'origen: "Hi ha diferents factors que intervenen en el procés. La gent que transita per Mèxic és víctima de la violència estructural que hi ha a l'Amèrica Central, és víctima d'un fenomen de desplaçament forçat per la violència estructural i social, per la militarització, la despossessió, la pobresa, el crim organitzat internacional, el narcotràfic i totes les conseqüències dels models econòmics depredadors imposats pels països dominants. Els migrants no són el mal, sinó el producte de tots els mals del seu país. Nosaltres no veiem un migrant amb una motxilla a l'esquena, veiem una persona que surt del seu país amb una arma que l'apunta pel darrere i, quan entra a Mèxic, troba una autoritat apuntant-la pel davant per no deixar-la entrar".

Fugida de la violència

En un estudi presentat pel Moviment Migrant Mesoamericà el gener de 2015, set de cada deu migrants entrevistades asseguren que han fugit dels seus països a causa de les amenaces de mort,

les extorsions o l'assassinat d'alguna familiar, ja sigui en mans de les bandes o del *narco*. A molts països centreamericans, és habitual que les bandes utilitzin persones menors d'edat com a informants o venedores de droga: les joves són executades si no ho accepten, segons explica l'informe. A més, l'extorsió de la població civil seria una pràctica generalitzada entre aquestes organitzacions. La violència exercida pel crim organitzat va de la mà de la violència d'Estat, que gaudeix d'impunitat judicial, fet que agreuja la situació d'unes poblacions que ja pateixen la manca d'oportunitats de feina, d'accés a la salut i a l'educació i d'unes garanties mínimes per poder dur una vida digna.

Tot i que no existeix una xifra clara del flux migratori en trànsit, diferents grups acadèmics assenyalen que, el 2010, el nom-

Aquest acord és un nou exemple de com el govern estatunidenc ha augmentat el control polític i social sobre el seu veí del sud

Les migrants interceptades s'enfronten a detencions de durada indeterminada durant les quals, sovint, es viuen abusos policials

El 'tren de la bestia' famós perquè moltes persones el fan servir per arribar fins a la frontera amb els Estats Units
/ ARXIU

COL·LECTIU RONDA
assessorament **JURÍDIC**
a **PERSONES** i entitats
d'economia **SOCIAL**
www.cronda.coop

Creació i creixement de les cooperatives de treball
Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya
@coopet treball | coopetivest treball
www.coopetivest treball.coop

TAM-TAM
disseny gràfic - il·lustració
web - compaginació
www.fundaciontamtam.org

DIVA HOGAR
REPARACIONS 24H
REFORMES
BARCELONA
93.346.86.01
SANT FELIU DE LLOBREGAT
93.105.77.83
www.clubdivahogar.com

bre estimat de persones que creuaven Mèxic era de 100.000. A inicis de 2014, el trànsit s'hauria intensificat fins a arribar a prop de 400.000 migrants. Només un 18,3% d'aquestes persones aconseguen arribar al seu destí i s'hi estableixen. Segons l'Institut Nacional de Migració mexicana, un 52,2% de la resta són detingudes a Mèxic i un 29,5%, als EUA. Només el mes de gener passat, l'Institut -que s'encarrega d'executar les detencions- va comptabilitzar 14.026 detencions de persones estrangeres, un 85% de les quals ja han estat deportades als seus països d'origen. Aquesta dada revela un augment de les detencions del 123% en comparació amb el primer mes de 2014, en què n'hi va haver 6.295. Durant el període d'emprisonament -de durada indeterminada, però que, en alguns casos, supera els dotze mesos-, sovint es viuen abusos policials. Els més freqüents són la denegació d'accés a la informació sobre les raons de l'arrest i sobre els seus drets, a més d'amenaques perquè no emprenguin accions legals o l'ús de cambres de càstig, entre altres.

Tot i la desinformació generalitzada, les xifres oficials estimen que, cada any, al voltant de 500 persones moren intentant creuar la frontera amb els Estats Units. Si es compten, també, els decessos que es produeixen en territori mexicà, la xifra augmentaria fins a les 750 persones. Aquestes estimacions no inclouen tota la gent desapareguda.

El Pla Frontera Sud

Des de la signatura del Tractat de Lliure Comerç d'Amèrica del Nord amb Mèxic el 1994, els Estats Units han anat implementant altres tractats polítics amb l'objectiu d'augmentar el control polític i social sobre el país veí. En algunes ocasions, aquest control arriba a àmbits inimaginables com la seguretat nacional, com succeeix amb l'Acord de Seguretat i Prosperitat de l'Amèrica del Nord (ASPAN), que obliga Mèxic a assumir tasques de seguretat estatunidenca en territori propi.

El pla que s'ha anunciat més recentment, el 2014, ha estat el Pla Frontera Sud. "Des del govern, es diu que és un pla per protegir els migrants, per evitar la vulneració dels seus drets i els accidents -explica Figueroa- Des de la nostra perspectiva d'activistes defensors dels drets humans, és una acció policial que té la finalitat d'arrestar i deportar el nombre més elevat possible de migrants per impedir que aconseguixin arribar al seu destí. Considerem que es tracta d'una acció policial perquè s'ha doblat el nombre de punts de verificació migratòria, d'operatius i de controls al llarg del trajecte del tren per fer-los baixar i arrestar-los. L'autoritat diu que els rescata. Per a nosaltres, més aviat és una cacera, ja que, bàsicament, consisteix a perseguir, capturar i deportar. El nombre de deportacions ha augmentat molt. Durant l'any 2014, Mèxic ha superat els Estats Units en nombre de migrants deportats. A més, el grau de contumècia de l'acció bèl·lica també és més alt. El tipus d'armament que utilitzen fa que això sembli una guerra".

Aquests canvis en la política migratòria han fet que les rutes utilitzades s'adaptin a la nova conjuntura. Les migrants cerquen rutes alternatives i eviten passar per les zones on actua més el Pla Frontera Sud. "Efectivament, el nombre de migrants

Una manifestació del moviment migrant mesoamericà / MARIO MARLO

sobre el tren ha disminuït considerablement, però això no vol dir que hagi disminuït el nombre de persones desplaçades del seu país", assegura l'activista. Aquest fet està provocant la invisibilitat de les persones migrants i, en conseqüència, dels crims i la vulneració de drets que pateixen, "que tampoc no han disminuït, perquè el Pla Frontera Sud no inclou cap acció de prevenció dels delictes que es comenten contra les persones migrants ni d'investigació en cas que succeeixin".

Objectiu, el control regional

El govern dels Estats Units sempre ha fet ús d'una estratègia que combina projectes de caràcter polític i econòmic amb l'objectiu de controlar les regions de l'Amèrica Central i del Sud. Per poder imposar el Pla Frontera Sud, va llançar una forta campanya mediàtica sobre una suposada crisi migratòria de menors no acompanyades, de la qual va fer publicitat a escala mundial. D'aquesta manera, els EUA van començar a pressionar els governs de l'Amèrica Central i de Mèxic per frenar aquesta migració.

Durant tota aquesta campanya mediàtica, molts mitjans es van acostar als refugis de migrants per preguntar per aquestes menors. "Nosaltres els explicàvem que, aquí, gairebé no hi passaven menors no acompanyats, sinó famílies senceres, una realitat encara més crua", assegura Figueroa. La crisi migratòria, certament, existeix des de fa anys, però afecta joves majors d'edat i famílies senceres.

Tradicionalment, els EUA, mitjançant l'ús de discursos com aquest, han aconseguit exercir el seu control sobre les fronteres dels estats propers i, de retruc, també un control polític, territorial i econòmic. "Si fem una anàlisi geopolítica, la intenció final dels EUA és, d'una banda, alinear els països amb governs de centredreta i dreta perquè no s'involucrin en una altra mena d'acords econòmics amb països com Nicaragua, Veneçuela o el Brasil, que estan implementant polítiques econòmiques de països com la Xina o Rússia. D'altra banda, també s'entreveu l'objectiu de controlar la droga", reflexiona Figueroa. En canvi, els nivells de violència, pobresa i desplaçaments no han disminuït malgrat els "projectes de desenvolupament" acordats. "La violència continua perquè el que hi ha és més control intern als països, però no de la violència i la pobresa", explica.

Els càrtels (conjunts d'organitzacions criminals) no només són els encarregats del tràfic de droga, sinó també del control de les fronteres, del segrest i del tràfic de persones. Figueroa afirma que "hi ha una connexió directa i indirecta entre aquests càrtels de la droga i els governs". "Els estupefaents i el tràfic de persones suposen un negoci internacional que és possible gràcies a unes autoritats que ho permeten, ho protegeixen i, en alguns casos, hi participen", afegeix. Aquesta és la tragèdia que envolta les persones migrants. Tot i que marxin del seu país fugint de la violència, les bandes criminals mexicanes s'encarreguen de posar-les de nou dins el circuit de la violència, en aquest cas, ja com a mercaderies. ◀

Els assassinats polítics a la 'nova Ucraïna'

Àngel Ferrero
@angelferrero
Moscou

La nova Ucraïna s'assembla cada vegada més a la nova Rússia de la dècada dels noranta, escrivia aquest corresponsal a l'edició digital de la DIRECTA el 25 de març passat. Ambdues comparteixen, en efecte, la teràpia de xoc neoliberal recomanada per l'FMI i un anarcocapitalisme en gestació dominat pels oligarques. Fins i tot es repeteix el silenci còmplice dels governs, els *think tanks* i els mitjans de comunicació occidentals, que ometen el fracàs de les polítiques neoliberals de l'executiu de Petró Poroixenko i atribueixen tots els problemes exclusivament a ingerències russes. Les últimes setmanes, però, han confirmat una nova característica que la nova Ucraïna comparteix amb aquella nova Rússia dels noranta: l'assassinat polític.

L'últim cas, el que ha fet saltar tots els senyals d'alarma, ha estat el d'Oles Buzina. El 16 d'abril, aquest escriptor i periodista va ser assassinat a trets per un grup d'emascarats a plena llum del dia, davant -com a mínim- d'una desena de testimonis, a escassos metres del seu domicili, situat al centre mateix de Kíev. Crític amb el nou govern, Buzina havia estat, el 2012, candidat a la Rada Suprema pel Bloc Rus -un partit fundat per defensar dels interessos de la població ucraïnesa russòfona i amb un vessant paneslavista-, prohibit pel nou govern ucraïnès el 23 d'abril de 2014. Fins al mes de gener passat, era editor del diari *Segodnya (Avui)*, publicat en llengua russa, però va dimitir en protesta per les noves directrius informatives del govern ucraïnès, que va denunciar com a censura. El seu assassinat ha estat condemnat per nombroses associacions de premsa com un atemptat contra la llibertat d'expressió.

Campanya homicida de depuració

Hores després de l'assassinat, l'Exèrcit Insurgent Ucraïnès (UPA) -que pren el seu nom del braç militar de la històrica Organització de Nacionalistes Ucraïnesos (OUN) liderada per Stepàn Bandera- en reclamava l'autoria. A través d'un correu electrònic difós aquell mateix dia, l'UPA també es va responsabilitzar de la mort de Mikhaïlo Txetxetov (27 de febrer), Stanislav Melnik (9 de març), Oleksandr Pekluxenko (12 de març) i Oleg Kalàixnikov (15 d'abril), tots ells membres del Partit de les Regions de l'expresident Víktor Ianukòvitch. Txetxetov es va suïcidar, presumptament, saltant per la finestra de casa seva; Melnik va ser trobat mort al seu apartament amb un tret de bala i una nota de suïcidí; el cadàver de Pekluxenko va aparèixer a un carrer del municipi de Soniatxne (a Zaporozje, al sud del país) amb un tret de bala al coll i les autoritats també van considerar

que es tractava d'un suïcidí; Kalàixnikov, com Buzina, va ser assassinat a la porta de casa seva a trets.

A la seva nota, l'UPA declarava que "els seus membres porten a terme una lluita insurgent sense quarter contra el règim antiucraïnès" i donava 72 hores per abandonar el país a totes les opositores. Olena Bondarenko i Nikolai Levtxenko, també representants del Partit de les Regions, també han rebut amenaces de mort per part d'aquest grup. El ministre de l'Interior ucraïnès, Arsen Avakov, ha ordenat protecció policial per a la primera d'elles.

"O lustració (purificació) o liquidació!", exclamava el comunicat, en referència a una campanya iniciada per les noves autoritats ucraïneses que vol excloure dels càrrecs públics tots el funcionari que va treballar durant el mandat de Ianukòvitch i no va dimitir per voluntat pròpia entre el 25 de febrer de 2010 i el 22 de febrer de 2014. Tant Buzina com Kalàixnikov figuraven al portal d'internet Mirotvoretca (El pacificador), una base de dades on figuren els noms, fotografies, números de telèfon i adreces de 9.000 persones considerades "enemics del poble ucraïnès". Entre les persones assenyalades, segons

el setmanari alemany *Der Spiegel*, fins i tot hi figura una ciutadana alemanya, el delictes de la qual hauria estat la difusió de "propaganda antimaidan". Aquesta plataforma nacionalista ucraïnesa s'inspira de manera clara en iniciatives com la britànica Redwatch, una pàgina web que publica fotografies i dades personals de càrrecs polítics d'esquerra i activistes antifeixistes al Regne Unit amb l'objectiu de convertir-los en blanc d'atacs posteriors. Davant aquesta onada d'assassinats polítics, fins i tot hi ha qui no descarta la participació o la col·laboració dels serveis secrets ucraïnesos (SBU).

El president ucraïnès ha qualificat els assassinats de "provocació contra Ucraïna". Si Ucraïna no fos un país aliat dels EUA i la Unió Europea, probablement ara parlariem -com a mínim- d'Estat canalla, si no d'alguna cosa més fosca. No seria sorprenent que, a Brussel·les i Washington, algú fes servir aquell apoteigma atribuït a l'exsecretari d'Estat dels EUA Henry Kissinger ("és un fill de puta, però és el nostre fill de puta"), convenientment adaptat a la situació dels nostres dies: "és un Estat canalla, però és el nostre Estat canalla". ◀

Periodista treballant al front l'abril de 2014 / ARXIU

9 ANIVERSARI DE LA XERRADA

25 d'abril 2015
ateneu popular Ibarra

19H / XERRADA /
Mitjans de comunicació: de la cultura de la transició a l'actualitat
Pepe Ribas, Guillem Martínez i Mercè Ibarz.
Presidència i moderat per Jesús Rodríguez i Gemma García

21H / CONCERT /
JOAN COLOMO
(solo ante el peligro)
THE GRAMOPHONE ALL STARS
(jazzmaica en Big band)
LOS FULANOS
(Boogaloo)
SONIDERO VIRAL

ateneu popular Ibarra

Finalment en **FOSTER WALLACE** ha escrit un llibre sobre la cervesa Moritz:

El beuratge dels lletraferits

PENSAVA QUE AIXÒ DE L'OPERACIÓ PINTADA ERA UN PLA DEL MINISTRE DE L'INTERIOR...

...NE ARRAGAR LES CORDONCIES DELS ANARQUISTES, MAAMES ALS ANTIBIÒTICS

LA PRENSA OFICIAL ET FARÀ QUEDAR COM UN BANAU

US DONEN LA INDEPENDÈNCIA

a canvi que el nou himne nacional el compnguin els

TXARANGO

QUÈ DIEU? SÍ NO PUTA CATALUNYA

THE POLITICAL FICTION

@Glutamatk

Pilar Rahola deixa en Cuni i fitxa per Estat Islàmic

Pedro Sánchez deixa el partit socialista per sumar-se al moviment anarkoquer de base

Pablo Iglesias es retira tres mesos per forjar l'anell anomenat "cercle únic de poder vertical"

Els millors de la BRIMO se la juguen a Saber y ganar

28-29

El músic i escriptor Vinicio Capossela va visitar Barcelona en el marc del festival literari Kosmopolis

30

Es presenta 'Projecte Rwanda', una barreja de documental i ficció sobre nous viatges al país del genocidi tutsi

Viatge literari amb flaire fresca i aire de romaní

Ramon Erra presenta 'Far West Gitano', una novel·la sobre aquesta necessitat tan humana de moure's i fer via, amb el viatge d'una família gitana com a teló de fons

Irene Pujadas
@irenepujadas

"Bufava un airet amorós i el fum els recordava que eren un poble vell, molt antic".

Diu que l'ésser humà va començar a tornar-se sedentari aproximadament a partir del Neolític, cap al 9.000 aC: uns quants poblats de cultura agrícola decideixen plantar tendes i aquí ens quedem. D'això ja fa uns quants dies, però és que, abans d'aquestes dates, hi ha molta prehistòria per recórrer. L'*homo sapiens* porta molt de temps rondant per la Terra, diuen que els homes de Kibish d'Etiòpia tenen 195.000 anys i, en definitiva, això de construir llars i establir-nos no és tan vell com l'anar a peu.

Tanmateix, avui dia, sobreviuen força cultures nòmades (els berbers, els boiximans de Sud-àfrica, els tinkers irlandesos), hi ha noves formes de nomadisme (es podria pensar en els desplaçaments per raons laborals, per exemple) i la percepció del moviment ha pres unes connotacions molt específiques: en la cultura occidental, sovint se'l relaciona amb la fugida o l'evasió. Sedentaris com som, la idea del viatge, el peregrinatge o el camí com a mitjà d'avançament, d'aire fresc o de recerca segueix tan vigent com fa milers d'anys.

És d'aquesta cosa tan humana de fer camí i "que vinguin dies" que parla Ramon Erra a la seva última novel·la, *Far West Gitano* (Empúries, 2015). Flamant guanyadora del Premi Marian Vayreda 2014, l'obra narra el viatge d'una família gitana prou sedentaritzada, el pare de la qual -el Ramonet, *homo* desgarrat- decideix retornar a la carretera per fugir dels problemes de la vida moderna, resoldre una qüestió molt concreta i retrobar les seves arrels *manouche*.

Així doncs, el Ramonet, la Celos, la tieta Tati, els dos fills i el gos decideixen embarcar-se en furgoneta cap a Saragossa i creuar els Monegres. Com passa sovint, tot el viatge s'emmarca en la idea que els *manouche* d'abans eren gent pura i ho feien tot com Déu mana, però ja ho diu la dita: "Algún dia era era, ara ni era ni blat".

"El meu pare, el vell manouche, llavors pujava al seient del conductor, es donava un cop de mà esperonador a les cuixes, com un vaquer del Far West, i es posava a xiular tonades de l'Aznavour o del Trenet, perquè el pare era molt d'aquests, molt francès, si es pot dir així. Molt de tonades tontes. I vinga quitrà, fang, herbei. I canvi de paisatge".

Però és que són temps difícils pels gitans: els dies de carretera dels seus descendents s'han vist aixafats per les complicacions dels temps que corren, els fills que roben, les filles que se'ns embarassen, les dones que se'ns revolucionen i "l'assetjament dels països i de les lleis i de la vida moderna". Durant tot el viatge, la ment del Ramonet contraposa la fidelitat a la seva ètnia i el mite de les pròpies arrels ("Feia tants anys de totes les coses") amb l'espai-temps de la crua realitat:

"Ai, ai, poble manouche, qui t'ha vist i qui et veu ara, xaiets del temps. Per sort havia dut el banjo. Havia dut el banjo, ai vell Blum. De ganes es posaria a tocar el cony de banjo. De petit li n'havien ensenyat. De vida tot lligava, tot tenia un sentit en la vida d'un gitano. Digues que sí. Digues manouche, senti, romaní. Uns ambulants, rondinaires, viatgers, gent de pell fosca aquí, gitansots per allà, zíngars, rajputs, bohemis, peus descalços!"

Fotograma del film 'Messidor', que reflecteix l'estètica de la novel·la de Ramon Erra

El recorregut neix de la idea enganyosa que els 'manouche d'abans eren gent pura i ho feien tot com Déu mana

L'autor aconsegueix impregnar tota l'obra d'un regust irreal, eteri, mític, d'història que ara és sòlida i ara es difumina

I així, nostàlgia per aquí i xerinxola per allà, avança *Far West Gitano*. El seu autor aconsegueix impregnar tota l'obra d'un regust irreal, eteri, mític, d'història que ara és sòlida i ara es difumina. Ho aconsegueix a través de nombroses repeticions (la frase "saben que si es queden quietos s'extingiran" apareix diverses vegades), el driblatge de múltiples normes d'ortografia i puntuació, un estil molt oral (amb oracions inacabades, per exemple) i la mescla total de narradors (la veu narrativa se situa tan dins de la història com a fora i va saltant per la perspectiva de diversos personatges sense previ avis). Erra també acompanya moltes oracions d'un "diuen que", com si la història d'aquesta família gitana hagués passat a tenir entitat de llegenda. Un altre recurs és la inclusió d'imatges força potents, com la que dona el títol a la novel·la: al mig del desert, la família topa amb un decorat abandonat d'una pel·lícula de l'Oest.

D'altra banda, l'escriptor d'origen vigatà deu haver fet un esforç important per inventar un català gitano que funciona. L'ala dura de l'Institut d'Estudis Catalans potser es posaria les mans al cap, però ell clava el to a la perfecció. Roba construccions del rossellonès ("vas pas venir") i fa ús d'un vocabulari volgutament natural i col·loquial ("pàfies" per pesseta, "trago", "tartana", "mossec"). Nogensmenys, les descripcions són gràfiques i precises; vegi's la de la Celos, la dona del Ramonet:

"La Celos vivia en una parra d'un altre món, vivia preocupada per desfer-se els nusos dels cabells, per comprar coses tristes i bibelots. Tota ella era un greix a punt de ser excés, tot li ballava. Era feliç dins d'una tristesa, que és la tristesa de tots els de la Barriada, d'un poble sencer".

No ha estat tan comentada l'estructura de l'obra, que adquireix importància al final de la trama i dona pistes de moments de trobada que piquen l'ullet al lector: la cadireta del cotxe de la família del principi o el gest de donar un cop de mà a les cui-

xes, per exemple, enllacen la trama dels gitans amb diverses històries secundàries.

De fet, aquesta unió de trames confirma un dels *hits* d'aquests de llibre que ha escrit Ramon Erra: *Far West Gitano* aconsegueix traspasar els límits del propi argument i situar-se en un punt d'aïres universals, aconsegueix apel·lar el lector i tocar-li la fibra ben tocada. La idea del nomadisme no s'estanca amb les cultures nòmades, sinó que -com una plaga- contagia els humans de tendència sedentària. La postlectura engrandeix la lectura i la sensació final és agrejolça, d'aquelles nostàlgies que només passen organitzant un bon sarau. I és que la novel·la també sorprèn per la total absència de cinisme: els seus personatges són com paparres aferrades a les pegues i les joies de l'existència, a aquesta cosa tragicòmica i raríssima que és el viure, a aquest arrossegat dels mals i brincar les gaubances. ◀

L'escriptor vigatà, responsable de títols com 'Desfent el nus del mocador' o 'Escolta, Volòdia'

“La taverna és la màxima institució democràtica”

Fa 25 anys, un jove Vinicio Capossela llançava ‘All’una e trentacinque circa’, el seu primer LP. Fou el tret de sortida de la prolífica carrera musical, també alimentada de cinema i literatura, d’un cantant que ha estat comparat amb Tom Waits, amb qui compartix imaginari i tarannà

Oriol Fuster Cabrera
@oriolfc

Capossela ha visitat Barcelona en el marc del Kosmopolis, festival literari organitzat pel CCCB

“Per esta meua no pertinença a alguna banda, sempre he somiat en tindre... un barri, un entorn”

“La Història inflig separacions entre pobles i la música cerca com cantar esta ferida”

Capital de l’Emília-Romanya, al nord d’Itàlia –entre la Toscana, el Vèneto i la Llombardia-, Bolonya és una ciutat que ha estat governada de manera ininterrompuda per l’esquerra durant molts anys, de petja comunista a nivell cultural i amb el gruix de l’economia basat en el model cooperatiu. Fou en el viu ambient cultural *underground* d’esta anomenada *città rossa* que cresqué Vinicio Capossela. Nascut, però, a can Merkel i de pare i mare napolitans –sud de la península, territori perdedor en la unificació italiana; amb el mateix grau de pobresa que de desdeny provinent del nord-, d’esta mescla de rerefons històrics, referències i gramàtiques només podia sortir-ne sensibilitat, curiositat, creativitat i joia de viure. Hem conversat amb el músic aprofitant la seva presència a Catalunya amb motiu del Kosmopolis, el festival literari organitzat pel Centre de Cultura Contemporània de Barcelona.

“Precisament, per esta meua no pertinença a alguna banda, sempre he somiat en tindre... un barri, un entorn on has crescut i del qual formes part amb els teus familiars. En no disposar-ne, sempre m’he sentit atret per les músiques dels desarrelats, com el tango, que han posat sempre el barri, el poble o la taverna al centre de la seua geografia afectiva. Una de les meues cançons preferides ha estat sempre una peça d’Aníbal Troilo anomenada ‘Nocturno de mi barrio’, que diu així: ‘Alguien dijo una vez que yo me fui de mi barrio / Pero ¿cuando?, ¿cuando? / Si yo siempre estoy llegando’. Este sentiment, este etern retorn, és una cosa de la qual no et pots alliberar”.

“És com allò que diuen els grecs, l’*alitis*, el caminant. *Alitis periplanomenos*, algú que volta, que camina i camina sense saber la necessitat ni el motiu perquè ho fa. I estes cançons són així, una mica: sempre han girat, sempre han voltat; partixen d’alguna absència. Han estimat tantíssim alguna cosa... i ja no la tenen: només roman a les cançons. I jo també he crescut una mica amb este sentiment d’absència, esta nostàlgia de coses no viscudes; i sóc fill, alhora, d’una illa de terra, d’una cultura, de mitologia i imaginaris. I estes músiques són una mica així, *balkas*: desitjar molt quelcom que no podràs obtindre mai. És la música dels pobles que s’han vist obligats a fugir o que han estat expulsats: la Història inflig separacions entre pobles i la música cerca com cantar esta ferida”.

Desitja (ordinari)
10000

Pg de Honor 13, No Tax Barcelona
L'Esportista

www.majgimnasyacrobacia.com

Ha tingut un accident?
Ha sofert una lesió que no es cura?
Englobem el teu dolor amb una nova idea.

PRIMERA CONSULTA GRATUÏTA.

SERVEIS JURÍDICS VERDUM B.V.
Dinap Aznar, Clusia Banares i Mollina Banares. Advocats

+ = X

La nostra suma MULTIPLICA

eco5 GRUP COOPERATIU
www.grupcooperatiu.com

les nòmades
de Sant Andreu

16 de maig
divendres a les 10:30 h

Jornada de portes obertes

NO DISPENEM!

Sòcrates 80

info: www.etseducacio.drupalgardena.com

eco5 GRUP COOPERATIU

QUESONI

Sonorització
Il·luminació
Audiovisuals

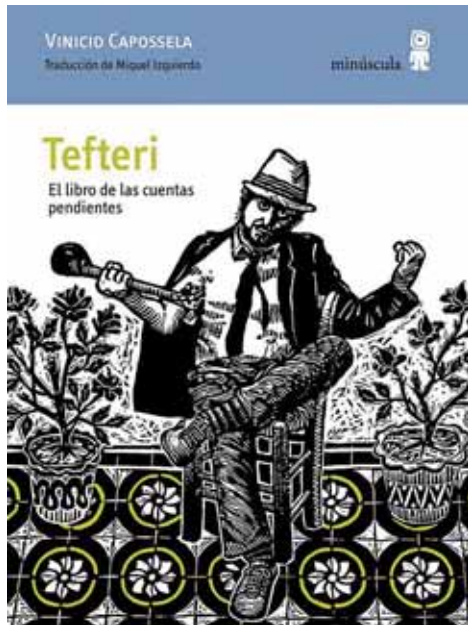
quesoni.cat
info@quesoni.cat
tel. 931 88 55 25

bodega
La Risa

OBRIM CADA DIA
AV. VALLCARGA 81

VINS, VERMUT, TAPES I CERVESSES ARTESANES
ENTITAT CULTURAL SENSE ANIM DE LUCRO

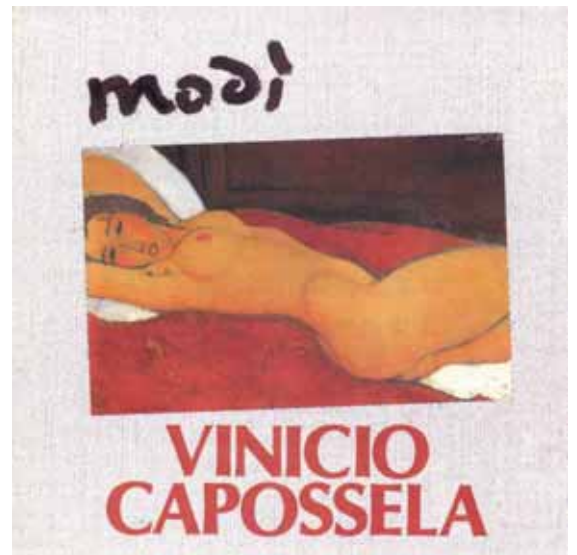

Un grup de 'rembetes' a Karaiskaki, al sud-est de Grècia, el 1933

Vinicio Capossela viatjà a Grècia l'any que va començar la crisi financera. En recull les impressions a *Teferi. El libro de las cuentas pendientes*, que comença referint-se a la crisi recordant el seu sentit etimològic, el significat originari -grec- de la paraula: *krino*, separar, dividir. El fil conductor del llibre: les tavernes i el *rebético*, música d'arrel considerada la màxima expressió de la classe baixa grega, prohibida per la dictadura militar de Metaxàs el 1936. Passió, orgull, dolor: blues mediterrani. Recuperar el *rebético* és, diu l'autor, un acte d'apoderament polític del poble grec.

"De manera natural, este tipus de música sovint mostra una gran desolació i, alhora, una gran eufòria. Tanta que, en el ball del *rebético*, sovint es llancen plats a terra per, destrossant-los, mostrar l'entusiasme que se sent. Entusiasme, del grec *entusiasmos*, que significa ésser envaït pels déus. Un déu, Dionís, fet de pena i d'eufòria: eufòria i mort, com els antics grecs bé sabien, són terrenys veïns. És per això que és important aventurar-se a espais com les tavernes on es canta i balla *rebético* avui. Són espais on hom encara pot -i esta és la grandesa del poble grec- traure's la cuirassa, llevar-se l'armadura, despullar-se de totes les convencions que el definixen. La taverna és la màxima institució democràtica perquè, allà dins, tothom és igual. A la taverna i davant la mort, tots som iguals. Es perden tots aquells jocs de rols a què obliga la vida. I que, a Atenes o Tessalònica, un dilluns a les quatre del matí, la gent cante -s'abandone a la vida- és educatiu. Grècia sempre ha estat escola". ◀

Recuperar la cultura del 'rebético' és, segons Capossela, un acte d'apoderament polític del poble grec

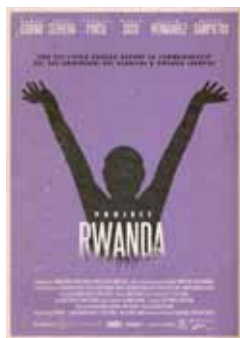
ecologistes en acció

300 grups lluitant per un món sostenible i just

~~impossible~~

apunta't a l'ecologisme social

ecologistesenaccio.org/catalunya

“M’impressiona la capacitat del poble ruandès de sobreposar-se a la tragèdia”

El cineasta Sergi Cervera presenta el film ‘Projecte Rwanda’, una proposta híbrida de documental i ficció que recorda el genocidi tutsi a través del viatge d’uns voluntaris a l’Àfrica

Judith Marrasé
@dithrase

Entre l’abril i el juliol de 1994, Ruanda, un petit país de l’Àfrica Central, va ser l’escenari d’un dels inferns més grans que ha viscut la humanitat des de la Segona Guerra Mundial. Les milícies extremistes d’ètnia hutu van massacrar bona part de la minoria tutsi, així com població hutu moderada. Les xifres parlen per si soles: tres mesos, més de 800.000 morts, 250.000 dones violades, 95.000 infants orfes, dos milions de refugiades.

En el context del vintè aniversari de la tragèdia, l’abril de 2014, l’equip de *Projecte Rwanda* va viatjar al país per rodar una pel·lícula a mig camí entre el documental i la ficció. Relata la història d’un grup de voluntaris que viatja a Ruanda i experimenta en primera persona com la societat ruandesa s’enfronta a la tragèdia que, fa només vint anys, va marcar tota una generació.

El director del film és Sergi Cervera, actor, director i guionista audiovisual, que ha participat en pel·lícules com *Ningú pot somiar per tu* i *Marhaba* (ambdues candidates als premis Gaudí de l’Acadèmia del Cinema Català), o la websèrie *Ruta 66*. Segons explica, la idea del film prové de Ramon Godino, actor i voluntari que fa vuit anys que viatja a Ruanda anualment: “Va venir a veure el meu últim projecte a l’Àfrica, *Marhaba*, li va agradar molt i em va proposar rodar *Projecte Rwanda*. Després, vaig implicar-hi la gent de la promotora Bumayé”.

Amb la mirada en el futur

“Volem anar més enllà del genocidi, però passant pel genocidi. Abordar el futur del país com a conseqüència del passat”, explica el cineasta. A parer de Cervera, la reconciliació social resulta més o menys problemàtica en funció del col·lectiu amb qui tractis: “Amb la gent jove. S’aconsegueix. En canvi, si parlem de la gent més gran... tot es basa en un pacte de silenci. Construir una reconciliació real que no es basi en vencedors i vençuts vint anys després de massacrar-se entre ells... és molt difícil”. El director es manifesta impressionat per “la capacitat del poble ruandès de sobreposar-se a la tragèdia. Jo no he viscut cap guerra, sóc nét d’una generació que en va viure una. Sóc fill d’una dictadura i nét d’una guerra. Ells són fills d’una guerra”.

Cervera recorda el nostre propi conflicte civil, el que va haver-hi aquí fa quasi vuitanta anys i que, d’alguna manera, encara ens pesa: “A Ruanda, els homenatges són unitaris. En aquest sentit, crec que en podem treure alguna lliçó, perquè la nostra reconciliació no és un exemple. Igualment, crec que es tendeix a mirar tot

Cervera aposta per difondre la seva pel·lícula amb una campanya basada en la proximitat

el procés des del prisma d’avui i no des del d’aquella època. Jo crec que, tot allò, ho superarem de manera natural, que aquesta lluita anirà perdent força. Encara que no hi haurà unitat. No en sabem, ens estem barallant tot el dia. A més, hi ha gent a qui no canviaràs, que no sap tolerar i n’ha d’aprendre. Mentre no hi hagi risc de violència, tot s’anirà diluint”.

Tornem a l’Àfrica, però, aquest cop, ens hi apropem des de l’òptica del món occidental: “Quan vaig tornar de Ruanda, em van preguntar si tenia por de l’ebola. Entre Monrovia i Kigali potser hi ha la mateixa distància que entre Barcelona i Bulgària, vaig contestar. Tenim por, nosaltres, que ens caigui a sobre un míssil de la guerra d’Ucraïna? Què en sabem, de Ruanda? Que hi va haver un genocidi. Què en sabem, de Ruanda, si ens oblidem del genocidi? Res. Crec que tenim una visió molt reduccionista de les coses”. En aquest punt, l’autor destaca un dels moments de la pel·lícula, on el germà d’un dels voluntaris protagonistes defensa que ell també ajuda els altres a Barcelona, que no vol desnonar una família que deu un any de lloguers a la immobiliària on treballa: “Aquest personatge explica que no cal anar a l’Àfrica per demostrar que es pot ser bona per-

sona. Aquest episodi no hi és gratuïtament, som nosaltres mateixos qüestionant el nostre propi discurs”.

Nous plantejaments de difusió

Després de la preestrena de *Projecte Rwanda*, l’equip es prepara per inaugurar, el 24 d’abril a Vic, una gira de projeccions per diversos municipis de Catalunya. “En aquest sentit, hem copiat, des de l’admiració, l’equip de Dani de la Orden. Amb *Barcelona, nit d’estiu*, van aconseguir generar expectativa, fer que la gent vingüés a ells. És més fàcil omplir una sala de 300 persones en un poble, refinançar la producció i després tornar a la ciutat”, explica Cervera. L’ús de les xarxes socials i les entrevistes en publicacions d’àmbit local suposen una aposta per la proximitat: “Volem generar interès en el projecte, fer que quan el film arribi a Barcelona, la gent ja el conegui”. “Si jo no puc atreure els mitjans de comunicació perquè no tinc els recursos, el que faré és omplir les sales perquè les entrades es vinguin. Hem de buscar fórmules enginyoses, però el que no podem fer és deixar de fer pel·lícules perquè no hi ha diners; hem de ser capaços de crear indústria. Si no, simplement, no hi haurà cinema”, explica. ◀

2ª edició
ISBN 978-84-617-2798-8
364 pàgs.

el grillo
libertario

distribuidora
anarquista

www.nodo50.org/elgrilloliberalitario
elgrilloliberalitario@nodo50.org

Un reflejo
de la sociedad

Crónica de una experiencia
en las cárceles de la democracia

Amadeu Casellas

TARONGETA
vol dir taronja petita

Relats de professors
de català a
l’estranger.

Godall
edicions

www.godalledicions.cat

FES+
CHAPEAU

FESTIVAL INTERNACIONAL D’ARTS DE CARRER ECO SOCIAL

RESSENYES

La crisi dels que sempre guanyen

CINEMA

El capital humano

Director: Paolo Virzi

Guionistes: Paolo Virzi, Francesco Piccolo, Francesco Bruni

Durada: 109 minuts

Ignasi Franch
@ignasifranch

El realitzador Paolo Virzi (*Los años dorados*) proposa un relat de la Itàlia actual amb *El capital humano*. Ho fa en forma d'històries encreuades estretament relacionades perquè l'objectiu no és oferir un tapís coral, sinó narrar la perifèria d'un crim a través d'un joc de perspectives. La seva obra té tocs de comèdia i de melodrama, però també s'acosta al thriller ocultant i, finalment, desvetllant qui és el responsable d'un atropellament. A l'estil de *Muerte de un ciclista*, un homicidi involuntari serveix d'excusa per passejar-se entre els bastidors de la burgesia local. Hi apareixen un agent immobiliari que vol accedir a un selecte fons d'inversió especulativa, un tauró de les finances, les filles de tots dos...

El capital humano examina una part de la societat que decideix el seu camí sense les mans lligades per devaluacions salarials, aturs persistents o encariments hipotecaris. Basant-se en la novel·la homònima de Stephen Amidon, Virzi proposa un cinema de la crisi que no retrata misèries materials de pobresa i exclusió, sinó misèries ètiques d'avarícia i, també, de mas-

clisme. El seu desenllaç té aires de novel·la vuitcentista i suposa una mena de contraplà de tragicomèdies socials *bonistes* com *La jaula dorada*: si aquesta projectava una confiança irracional en l'ascensor social europeu, *El capital humano* mostra el triomf permanent de les elits.

Virzi no fomenta l'empatia entre els personatges i l'audiència. Els homes de la ficció solen ser menyspreables i la figura femenina principal està acomodada a un matrimoni que la minoritza. El trajecte pot resultar un xic àrid per aquest *dramatis personae*, també a causa d'un enfocament força mostratiu, de crítica evident però implícita. La irrupció d'una història d'amor juvenil, això sí, permet que el públic inhali aires menys viciats. Destaca, com a curiositat, la manera de representar una relació amb imposicions masculines: només es revela la seva naturalesa fosca quan el relat assumeix el punt de vista de la víctima; per a la resta, es tracta d'una realitat invisible. Potser de manera involuntària, una sorpresa narrativa adquireix connotacions discursives, de denúncia sobre la naturalització d'un cert assetjament. ◀

Icebergs i guèisers

Oriol Fuster Cabrera
@oriolfcMÚSICA
Joan Miquel Oliver
Pegasus
Sony Music, 2015

Joan Miquel Oliver és un xiquet. Però no un qualsevol: és el que contestava a la mestra o el que no ho feia per tímid... però ho hauria pogut fer. És curiós, punyeter, sensible, llest. Desprèn alegria de viure: *flipa* amb la posta de sol, enjogassa els infants, s'enamora cada dia, menja feliç com un ginjol.

Joanmi Oliver no és un músic i au. El vam conèixer -o afegir-lo o veure'l passar- com el guitarrista emparat dels *bolos* d'Antònia Font. N'era columna, però: responsable de la majoria de cançons. D'un grup -es diu ràpid- que revolucionà, deu anys fa, la idea sobre què és o no música en català. Després, també trauria discos en solitari -un dels quals, fals directe, a mitges

amb l'oncle Albert Pla. I un poemari. Una novel·la i una altra. Una obra de teatre. Tot, mateixos elements i actituds: lletres pop, musiquetes *slurp*, actitud mofeta del que sap qui és, però tampoc no es pren massa seriosament.

I res, que hi torna. A la novel·la *Setembre*, octubre i novembre (L'Altra, 2014), l'escalador Miquel Riera i la pràctica *ciclosòfica* servien per cartografiar la seua Mallorca. A *Pegasus* (Sony, 2015), el de Sòller s'envola, imaginació i cel amunt, i se solta -atenció a la veu mestrada per Quimi Portet. Deu cançons i un videoclip després i a punt d'escomençar la gira, Joan Miquel sobreix. Cel i mar. ◀

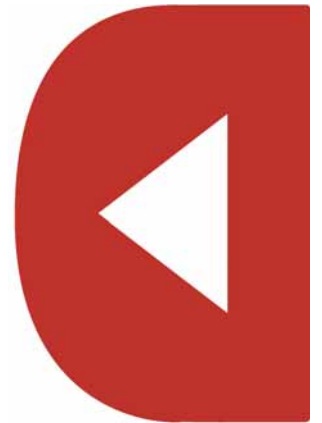

L'aposta municipalista

**De les bullangues a les lluites actuals
pels municipis lliures a Catalunya**

ISBN 978-84-92559-61-9 • 200 pàgs.

www.viruseditorial.net # www.viruslibreria.neteditorial
virus

inDirecta

/ JOSEAN
FERNÁNDEZ

“Avui, la meva arma és la paraula”

Alex Romaguera
@AlexRomaguera

El desembre de 2012, set anys després de quedar en llibertat, et vas trobar amb Rosa Rodero, vídua de Joseba Goikoetxea, excap de l'Ertzaina mort per un comando d'ETA l'any 1993. Com sorgeix la iniciativa?

Coincidim en un acte celebrat a Kuartango (Álaba) amb l'objectiu que la dispersió fos analitzada per algú que havia patit la violència d'ETA i per altres persones que, com és el meu cas, hem sofert aquesta mesura d'excepció. Arran d'aquell encontre, Rosa i jo comencem a creuar reflexions sobre la necessitat que les nostres experiències siguin escoltades.

Què et porta a emprendre aquest pas?

Sorgeix de manera espontània, si bé la decisió d'ETA d'abandonar les armes, l'octubre de 2011, obre un escenari per parlar amb llibertat i, en el marc d'aquesta llibertat, donar a conèixer totes les veritats relacionades amb el conflicte. Perquè les coses no han estat blanques o negres. Hi ha molts grisos, patiments i, sense oblidar res, cal un relat inclús sobre el contenciós.

També et consideres víctima, malgrat haver participat en una acció mortal d'ETA?

Sens dubte. Aquest concepte cal ampliar-lo a tothom que, al marge de qui sigui el subjecte provocador, hagi sofert la violència. Jo he estat torturat en dues ocasions; durant els meus 22 anys a la presó, es van violentar els meus drets i els dels meus familiars, amics i gent més pròxima. No deixo de ser una víctima.

Entens que molta gent discrepi d'aquesta postura?

No vull ser pretensions, però jo vaig complir presó per un delicte tipificat a les lleis de l'Estat. I que l'Estat em tingués empresonat no justifica que vulnerés els meus drets. Cal trencar l'esquema segons el qual hi ha les víctimes i, de l'altra part, una organització que es va dedicar a fer mal. Entremig, hi ha moltes veritats que cal reconèixer.

Què en penses, del perdó o penediment? Consideres que són gestos positius?

Quant al perdó, entenc que és un concepte amb connotacions religioses, de manera que, si algú no es considera catòlic, per raons

ètiques, hauria d'evitar aquestes disjuntives. Respecte al penediment, no puc reflexionar sobre els motius pels quals militava a ETA en aquella època. Si ho fes, malauradament, seria acusat d'enaltiment del terrorisme.

El reconeixement del dolor s'ha incorporat com a part del procés de pau. És un requisit indispensable?

És molt personal. A mi no em produiria cap satisfacció que els torturadors reconeguessin que em van causar dolor. Dit això: cal respectar totes les víctimes i, en el meu cas, he reconegut el dany que vaig provocar durant el meu pas per l'activitat armada. També ho han reconegut ETA i el col·lectiu de presoners.

Has pensat parlar d'això amb la família de l'industrial de Santurtzi que va morir en l'atemptat?

No sento la necessitat de parlar amb qui ha patit les accions derivades de la meva militància. Però tampoc no em nego a fer-ho. Hi estic obert si ho fem dins els paràmetres a què em referia. És a dir, amb l'orientació de buscar formes que ens permetin construir una convivència en pau per deixar-la als nostres fills, nets i posteriors generacions.

Els presoners de l'anomenada Via Nanclares, que han manifestat el seu penediment, no actuen en aquesta línia?

Cadascú pot actuar com consideri adient. Ara bé: si tu participes en un col·lectiu, has de seguir els seus criteris i les formes de funcionament; si no, vés pel teu compte, però no t'erigeixis en portaveu del grup. A banda que la Via Nanclares ha fracassat. És un petit grup de vint persones que, des de fa vint anys, compleix totes les demandes del poder establert i, en canvi, en les excarceracions, no veuen respectats drets tan bàsics com poder concedir una entrevista.

Confies en el valor pedagògic del teu testimoni?

La meua posició és explicar que, a Euskadi, han existit altres realitats. Avui, la meua arma és la paraula, essent conscient que fins i tot la paraula s'ha d'humanitzar perquè, a vegades, fa més mal que una bala. Hem de comprendre l'altre i, a partir d'aquest coneixement mutu, ser capaços de construir un futur diferent entre tots. ◀

Josean Fernández Exmilitant d'ETA

Josean Fernández Hernández militava a ETA quan, l'any 1983, va ser detingut per participar en l'assassinat de l'industrial de Santurtzi (Biscaia) Rafael Vega Gil. Per aquests fets, l'Audiència Nacional espanyola el va condemnar a un total de 28 anys de presó. Va quedar en llibertat el 2005, després de 22 anys de captiveri. Avui, Fernández Hernández, àlies *Magila*, explica la seva vivència en xerrades on també prenen part víctimes de l'organització armada i altres afectades pel conflicte basc. Testimonis que aposten per generar empaties, superar el discurs maniqueu que s'ha creat al voltant del País Basc i defensar la convivència a partir del respecte pels drets humans. “L'assignatura pendent és que tothom s'adoni que això s'ha acabat. Partint de la constatació que hi ha hagut patiment per totes les parts, s'ha de construir un futur en comú”, afirma *Magila*. Malgrat el manteniment de la dispersió penitenciària i altres polítiques enquistades en l'esquema de bons i dolents, creu que la ciutadania és el motor d'aquest canvi cap a un escenari de pau i reconciliació.